

Historische Kring Maarssen

27e Jaargang no. 3, september 2000

CAFE-RESTAURANT

"GEESBERGE"
aan de Vecht
MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarsse
Telefoon: 0346-561435

AANNEMERSBEDRIJF

BRINKHOF

- * Nieuwbouw
- * Verbouw
- * Onderhoud
- * Renovatie

NVOB

Nederlands Verbond
van Ondernemers
in de Bouwnijverheid

Machinekade 6
MAARSSSEN

Tel.: 0346-561456
Fax: 0346-550579

Koetsveld Assurantiën

- * PENSIOENEN
- * HYPOTHEKEN
- * BELEGGEN
- * FINANCIERINGEN
- * LEASEN

Raadhuisstraat 15
3603 AV Maarsse

Telefoon: 0346-561 680/567 757

Telefax: 0346-560 869

Onderdeel van Nico Koetsveld Beheer BV

3601 ed maarsse tel. 0346-569290

REO'S
STOFFENBOETIEK

kaatsbaan 32

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingsregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 40476918.

Bestuur: J.H. Sagel, voorzitter, B. Visschedijk, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-567596, Mevr. A. Wolters-Dekkers, penningmeester, giro 2907376, J.H.W. van Bommel, H. Blaauw, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. H. Pouderoyen, W. Klever, B. de Ruiter en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84) en drs. W. Smits (10-02-94).

Erelid: N. van Tricht (10-02-94), Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman (09-02-95), Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000).

Redactie: B. de Ruiter, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 0346-565471.

Lidmaatschap: De leden bepalen zelf op de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering de contributie voor het lopende jaar. Deze bedraagt thans f 22,50 voor leden, f 17,50 voor het tweede en elk volgende lid op hetzelfde adres. Een tweede lidmaatschap, maar dan zonder periodiek is ook mogelijk en kost slechts f 10,-.

Voor meer informatie en eventueel aanmelden als lid van de Kring kunt u schrijven naar de Historische Kring Maarssen, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, of contact opnemen met de ledenadministratie, Mevr. A. Wolters-Dekkers, Mozartlaan 12, 3603 BH Maarssen, tel.: 0346-579940.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3608 TB Maarssen, tel.: 0346-562425.

Werkgroep archief/bibliotheek: H. Pouderoyen, Fazantenkamp 576, 3607 DG Maarssen, tel.: 0346-569133.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 0346-563599.

ISSN: 1384-0967

27e Jaargang no. 3, september 2000

Verschijnt 4 x per jaar

Kringnieuws

De activiteiten van de Historische Kring Maarssen in het komende jaar bestaan uit vijf lezingen over diverse onderwerpen en een aantal excursies. Opvallend is dat twee lezingen worden verzorgd door bestuursleden van onze Kring en dat er een lezing is door de voorzitter van de Historische Kring Breukelen. Vier lezingen zijn in de Open Hof, Kerkweg 60 in Maarssen, een wordt gehouden in 't Zand, Harmonieplein in Maarssen. De aanvang is steeds 20.00 uur, de toegang is gratis voor leden, niet-leden betalen een rijksdaalder.

Donderdag 12 oktober 2000: een Hanzenavond

De helft van de avond wordt gevuld door Hans van Bommel. Hij gaat het hebben over de historie van de Maarssense Brandweer. Zowel de recente als de voorbije eeuwen komen aan de orde. Hans Sagel neemt het andere deel van de avond voor zijn rekening. Daarin bespreekt hij een aantal hoogtepunten uit de geschiedenis van Maarssen. Oude afbeeldingen, ansichtkaarten en tamelijk nieuwe foto's zijn het uitgangspunt bij het verhaal, dat onder de titel *Gezichten uit Maarssen* zal worden gebracht. De avond vindt plaats in de Open Hof.

Zaterdag 14 oktober 2000: Gunterstein

Om 10.30 uur verzamelen maximaal dertig leden van de Historische Kring Maarssen zich bij Gunterstein voor een unieke rondleiding door de ridderhofstad. Zoals bekend is deze uitsluitend op speciale afspraak door groepen te bezoeken. Zowel de historie als de huidige toestand worden toegelicht, daarbij zal zeker aandacht worden besteed aan de kort geleden gerestaureerde gobelins.

Gezien de verwachte belangstelling en de beperkte ruimte zijn extra spelregels van kracht. De toegang is beperkt tot mensen die persoonlijk lid zijn van onze Kring. Huisgenoten, partners e.d. mogen mee, maar uitsluitend als ze zelf lid zijn. Daar tegenover staat dat deelname gratis is. Men gaat op eigen gelegenheid naar Gunterstein. Er is voor bezoekers beperkte parkeergelegenheid op de Lindelaan van het kasteel. Ons advies: kom per fiets! Opgave is alleen mogelijk op 18 en 19 september, 's avonds van 19.00-20.00 uur bij onze penningmeester, tel 579940.

Zaterdag 4 november 2000: Restauratie roomskatholieke kerk te Maarssen

Zaterdagochtend, 10.00 uur, kunnen leden van de HKM, met introducés, een bezoek brengen aan de roomskatholieke kerk. De bedoeling van deze excursie, in eigen dorp, is om de deelnemers kennis te laten maken met de enorme restauratiewerkzaamheden die momenteel aan in- en exterieur van de neogotische Heilig Hart kerk worden verricht. Tijdens het bezoek zal door deskundigen uitleg worden gegeven over de werkzaamheden. Kosten van deze excursie: een vrijwillige bijdrage na afloop ten behoeve van het restauratiefonds.

Donderdag 23 november 2000: Reddeloos, redeloos, radeloos, het rampjaar 1672

Nederland werd in 1672 van vier kanten tegelijk aangevallen. Voor de Vechtstreek betekende het een periode van verwoestingen en plunderingen. Toch werd Nederland niet helemaal onder de voet gelopen, op een zeker moment bliezen de aanvallers zelfs de aftocht. Waarom werden de meeste kastelen verwoest en sommige juist niet? Historicus Arie Manten uit Breukelen, voor velen een bekend spreker, zal een en ander toelichten op de hem eigen wijze. Aanvang 20.00 uur in de Open Hof.

Donderdag 11 januari 2001: de Kaatsbaan

Cees Bloemendaal vervolgt zijn immens populaire lezingen over oud en minder oud Maarssen met een lezing over de Kaatsbaan. Wat heeft er gestaan en wat staat er nog? Wie heeft er gewoond en gewerkt? Welke ambachten werden er uitgeoefend? Gezien de verwachte belangstelling wordt de avond in 't Zand gehouden.

Donderdag 22 februari 2001: jaarlijkse ledenavond en Slot Zuylen

Onze jaarlijkse algemene ledenvergadering bespreekt en evalueert het afgelopen jaar. De activiteiten, de financiën en alles wat verder van belang blijkt komt aan bod.

Na de pauze houdt Benno Visschedijk een lezing over Slot Zuylen. Hij is niet alleen gids op het slot, maar ook actief in de tuin. Daarom zullen van beide de historie en de huidige toestand worden besproken. De collectie kunstvoorwerpen komt ook ter sprake. Deze avond is weer in de Open Hof.

Donderdag 29 maart 2001: Bar en Boos, het weer in vroeger eeuwen

Toen J. Buisman uit Den Haag jaren geleden zou publiceren over het weer vanaf de Middeleeuwen tot in de huidige tijd werd aanvankelijk over een boek gesproken. Toen na verloop van tijd het boek uitkwam bleek het het eerste deel van een serie van drie te zijn. Onlangs gaf de schrijver aan dat het maar liefst zeven delen worden! Zoveel is er over het weer te vertellen. Het bijzondere van het werk van Buisman is dat hij aan de hand van alledaagse zaken het weer weet te reconstrueren. Verslagen van sluiswachters en beurtschippers, het wel en wee van landbouw en veeteelt, alles blijkt beïnvloed door het weer. Bovendien is de schrijver een enthousiast spreker. Ook deze avond is in de Open Hof.

Zaterdag 19 mei 2001: excursie naar Wijk bij Duurstede en Kasteel Amerongen

Onze jaarlijkse excursie gaat per bus eerst naar Wijk bij Duurstede waar we een rondwandeling maken en de mogelijkheid hebben enkele bezienswaardigheden wat preciezer te bekijken. De lunch gebruikt iedereen op eigen gelegenheid. Na de middag bezoeken we Kasteel Amerongen, dat hechte

en sterke werk dat geheel opnieuw is opgetrokken na de verwoestingen in het rampjaar. Precieze tijden en verdere gegevens worden te zijner tijd bekend gemaakt.

Schenken aan de Historische Kring

Bijzonder verheugd zijn wij met foto's, boeken en andere zaken die wij ontvangen van mensen die zich realiseren dat deze spullen goed worden bewaard. Vaak worden ze benut voor artikelen in het periodiek, zodat ze bijdragen aan de kennis van de geschiedenis van Maarssen. Zo kregen we van mw Beukelman enkele interessante foto's van de watertoren. Van mw Mobach-Timmer kwamen we in het bezit van foto's van haar vader die brugwachter was van de Van Lingebrug en haar grootvader, sluiswachter van de voormalige poldersluis bij de Kantonnaleweg. De heer R. Plomp gaf ons een foto van een reeds lang afgebroken gemaal. Van dhr De Gier kregen we diverse exemplaren van Keesings Historisch Archief. Alle schenkers onze bijzondere dank.

Index op het periodiek

Dankzij de onvermoeibare activiteit van Hanny Pouderoyen is er nu een index op alle artikelen van ons periodiek, zowel op onderwerp als op auteur. Deze index is de moeite waard om op te zoeken of en zo ja wat er geschreven is over de geschiedenis van Maarssen. Van belang dus voor elke geïnteresseerde. De prijs bedraagt vijftien gulden. Belangstellenden kunnen contact opnemen met Arie de Zwart, tel 562038.

Vrijwilligers voor de bibliotheek gezocht

Onze bibliotheek is toe aan een reorganisatie. Voor de vrijwilligers die er nu zijn is dat eigenlijk een te omvangrijke klus. Daarom zijn we op zoek naar mensen die willen meehelpen. Bijzondere kennis is niet vereist. Geboden wordt wel een prettige werkplek. Tot nu toe werd er alleen overdag gewerkt, maar er wordt gedacht aan het instellen van een bibliotheekavond. Opgave en inlichtingen bij Hanny Pouderoyen, tel 569133

Cursussen van Het Utrechts archief, 2000/2001

Zoals u al in de VAR en Het Stadsblad heeft kunnen lezen starten er eind september weer een groot aantal cursussen bij Het Utrechts Archief. Het gaat o.a. om 'Ontdekkingsreis naar grootmoeders tijd', 'Genealogie voor beginners', Workshop Huizenonderzoek' en nog vele andere cursussen. Een folder en aanmeldingsformulier kunt u aanvragen bij Het Utrechts Archief, Alexander Numankade 199-201, 3572 KW Utrecht, tel. 030-2866611.

Benno Visschedijk, secretaris

Kring Kroniek

Excursie naar 's-Hertogenbosch op 13 mei 2000

Na de excursie van vorig jaar, waarbij ieder met eigen vervoer ging, werd ons gevraagd weer met de bus te gaan. Dat is zoveel gezelliger. Nu, dat hebben we geweten. Er waren wegwerkzaamheden en we kwamen in de file terecht. Dank zij één van de zegeningen van de moderne tijd, de mobiele telefoon, konden we de VVV verwittigen dat we een half uur vertraging hadden. Gelukkig maar, nu stonden de gidsen nog op de Parade naast de St. Janskathedraal op ons te wachten. In de kathedraal kon helaas geen rondleiding worden gegeven vanwege de Mariamaand, maar bijna iedereen is wel in de gelegenheid geweest individueel een kijkje te nemen. Na een geanimeerde rondleiding door de binnenstad werden we naar de boot gebracht, waarmee we rond de vroegere omwalling zijn gevaren. De kapitein lardeerde zijn uitleg met smeulige anecdoten. Na de lunchpauze reden we naar Heusden. Hier waren we in de gelegenheid de kerk kort te bezichtigen. Helaas had de koster het te druk om uitleg te geven. Daarna werd met een routebeschrijving in de hand een rondwandeling door een zonnig Heus-

den gehouden, die voor velen met een drankje op een terras eindigde. Zonder noemenswaardige ver-
traging kwamen we weer veilig in Maarssen terug.

H.P.

Tentoonstelling over Zwaardemaker & CO

In Museum Maarssen is tot 31 december 2000 een unieke tentoonstelling te zien over de fa. Zwaardemaker, die werd opgericht in 1887 in Amsterdam en sinds 1928 in Maarssen is gevestigd. De tentoonstelling is samengesteld uit archief- en reclamemateriaal uit de eigen collectie van het museum, aangevuld met documenten uit de archieven van Koninklijke De Ruijter, de gemeente Maarssen en particulier bezit.

Ruimschoots wordt aandacht besteed aan onderwerpen als de vroegste Amsterdamse boekhouding en receptstudies, correspondentie met fruittelers en overheden, laboratoriumgereedschap, fotomateriaal van personeel, fabriek en productieprocessen. Anders gezegd: de tentoonstelling leidt van Bisschopswijn, langs Sevilla Orange Marmelade en Rozenbotteljam via Karvan Cévitam naar Lessini. Het MuMa is geopend woensdag, zaterdag en zondag van 13.00-16.00 uur. Toegang f 2,50, kinderen van 4-11 jaar / 65+ / CJP f 1,-, museumjaarkaarthouders gratis.

Bibliotheek: nieuwe aanwinsten

Als het tij verloopt verzet men de bakens, anderhalve eeuw Bammens 1850-2000. Dit boek werd uitgebracht ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de firma Bammens, die al weer sinds 1920 in Maarssen is gevestigd en sindsdien o.a. een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de werkgelegenheid. Een heel bijzonder boek voor Maarssen, dat slechts in beperkte oplage is uitgebracht als relatiegeschenk en waarvan wij een presentemplaar mochten ontvangen, omdat ook de HKM haar medewerking aan de totstandkoming van het boek heeft verleend.

Het Utrechts Archief en de Stichting Stichtse Geschiedenis vervaardigden twee nieuwe onderzoeksgidsen: Levensverhalen, een gids voor biografisch onderzoek in de provincie Utrecht, waarin is aangegeven welke bronnen er zijn voor biografisch onderzoek en op welke wijze u die kunt gebruiken en Kerk in zicht, een handleiding bij het doen van onderzoek naar de lokale en regionale kerkgeschiedenis in de provincie Utrecht.

Beide gidsen zijn verkrijgbaar bij het Utrechts archief voor f 9,95 per stuk.

Rectificatie

In ons vorig periodiek is de man op afb.3, blz.35, in het verhaal van de heer Bloemendaal, niet Jan maar Huib Radings.

Verantwoording

Al lang hadden we als bestuur en redactie het voorgevoel dat rond de millenniumwisseling van januari 2000 in veel publicaties extra veel aandacht besteed zou worden aan de nu achter ons liggende twintigste eeuw. Maar hoe zou dat er uit gaan zien? Wat zou die stroom van kranten- tijdschriftartikelen, gedenkboeken, fotoboeken, jaartallenlijsten, etc. ons allemaal brengen? We besloten dat eerst maar eens af te wachten en met onze bijdrage aan de eeuwwisselinghausse tot de nazomer te wachten. We hadden dan ook een langere voorbereidingstijd en tegelijkertijd een mooi onderwerp voor ons zomernummer, dat de laatste jaren toch al vaker een dikker, themanummer was. Een weliswaar nog jonge, maar aardige traditie, die we zouden willen voortzetten. Bovendien zijn we zo, volgens sommige deskundigen, voor het echte begin van de 21ste eeuw nog ruim op tijd, want volgens hen begint die pas op 1 januari 2001. Al snel bleken we eensgezind over de aanpak. Om bijvoorbeeld 1000 jaar in de tijd terug te gaan was voor ons niet doenlijk, over die tijd is er in de Maarssense geschiedenis immers nog weinig bekend en ook nauwelijks iets te vinden. Maar daarentegen honderd jaar teruggaan, een publicatie over Maarssen rond 1900 maken, dat leek ons een haalbare kaart. Een inventarisatie in de eerder verschenen jaargangen van ons periodiek leverde een lange lijst van schrijvers en artikelen op. Zo schreef Dick Dekker bijvoorbeeld over de burgemeesters en het onderwijs in die tijd, Jan Willem Verhoef over de Maarssense politiek en vele anderen over tal van verschillende onderwerpen. Maar ook troffen we in de tweede jaargang, nummer 3, een artikeltje aan over het toen pas verschenen boekwerk, "Maarssen rond 1900". Het werd in 1972 geschreven door een oud dorpsgenoot, de in 1890 op de Kaatsbaan (Maarsseveen) geboren heer P.G.J. Reith. Dit boekwerk besloten we als uitgangspunt te nemen.

Hanny Pouderoyen is voor gegevens uit het bevolkingsregister van het jaar 1900 het archief ingedoken. Verder publiceren we een op wonderlijke wijze op de Langegracht teruggevonden kladbrieftje uit 1897, dat de armoede waarin iemand terecht kon komen, tekent en heeft Cees Bloemendaal zich voor ons verdiept in de geschiedenis van Oud-Zuilen rond die tijd. We hopen en verwachten dat u dit periodiek met veel plezier zult lezen. Namens bestuur en redactie,

Hans Sagel

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
2. De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur.
3. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren voor 1 oktober 2000.

De heer P.G.F. (Petrus Gerardus Franciscus) Reith schreef zijn boek met herinneringen aan Maarssen in de eerste plaats voor zijn familie, maar ook schonk hij een exemplaar aan de toen pas opgerichte Historische Kring Maarssen, waar hij lid van was. Het werk verscheen in 1975 in een oplage van 20, genummerde exemplaren en moest exclusief blijven. Wij hebben deze wens al die jaren gerespecteerd maar nu, voor deze unieke gelegenheid, hebben wij toestemming gekregen van de familie Reith om stukken uit het boek te gebruiken om aan de hand daarvan ons themanummer over het jaar 1900 in Maarssen samen te stellen. Er is een keuze gemaakt uit een aantal teksten uit het tweede deel van het boek 'Het dagelijks leven', die bijna volledig zijn overgenomen, omdat het zo'n bijzonder aardige sfeertekening biedt. Soms is een enkel woord veranderd ten behoeve van de leesbaarheid of zijn stukken tekst weggelaten, omdat ze voor de lezer van vandaag minder interessant leken. Nadrukkelijk wijzen we de lezers erop dat Piet Reith in 1900 pas tien jaar oud was en zich zeventig jaar later bij het samenstellen van zijn teksten dingen verkeerd kan hebben herinnerd en daardoor mogelijk foutjes maakt. Het is ook goed u bij het lezen te realiseren dat de schrijver afkomstig is uit een redelijk goedgeoed, rooms-katholiek middenstandsgesin, zoals hij zelf ook aangeeft.

De heer Reith woonde als kleine jongen op de Kaatsbaan waarover hij zelf zegt: *'Nummer 31, de winkel in 'ijzeren en huishoudelijke artikelen' annex koperslagerij en loodgieterij van B.A. Reith, het is het geboortehuis van schrijver dezes.'*

Het gezin Reith bestond uit vader B.A. Reith, moeder Ch.C.M. Meulemeester (dochter van de smit Meulemeester, Kaatsbaan 32) en zeven kinderen, zoals ook op de foto te zien is. In totaal staan er negen kinderen ingeschreven bij de burgerlijke stand, het eerste en zevende kind overleden kort na de geboorte. In 1920 trouwde de oudste zoon, de heer P.G.F. Reith met C.P.M. Brouwer in Haarlem, waarheen hij op 31-03-1912 was vertrokken, als drijver (= koperslager en kopergieter). Hij vestigde zich in 1920 weer te Maarssen, aan de Parkweg 20, als directeur van de Kopergieterij. Later wordt het bedrijf verplaatst naar de Oostkanaaldijk (op de plaats waar nu de firma Lambri is gevestigd) en verdwijnt ten slotte geheel uit Maarssen. De heer Reith is in 1975 te Utrecht overleden. Wij laten hem nu verder zelf aan het woord.

Marja Hatzmann

Afb. 1. Het gezin Reith-Meulemeester, mei 1907. Foto particuliere collectie. De schrijver P.G.F. Reith is de oudste zoon, in het midden van de foto, met horlogeketting. Verder op de foto zijn vader en moeder, alsmede twee zussen en vier broers.

Het dagelijks leven in Maarssen rond 1900.

Alvorens over te gaan tot de beschrijving van de bewoners van het dorp in hun onderlinge verhouding en alles wat zich daarin afspeelde is het goed de lezer eerst inzicht te geven in de grote eenvoud waarmee de bevolking moest leven en tevreden was. Een korte opsomming van wat er in 1900 was en wat er juist niet was moet de lezer na enig nadenken doen begrijpen hoe moeizaam en tijdrovend de arbeid in huis en werkplaats was. Vooral in het gezin was het werk van de vrouw bovenmatig.

Verkeer

Gemotoriseerd verkeer was onbekend. De fiets was nog een bezienswaardigheid. Dat betekende rustige en voor voetgangers veilige straten en wegen. Iedereen deed alles te voet.¹

Verlichting

Er was gas, maar dat was alleen nog maar geschikt voor zogenaamde vleermuisbranders, die

een platte, zeer brandgevaarlijke open vlam hadden. De straatverlichting werkte op gas.

Elektriciteit

Enige jaren eerder was er een kleine centrale in het dorp gekomen.² Iedereen was nog huiverig voor die nieuwigheid en vond het ook te duur. Men bleef bij de oude, vertrouwde petroleumlamp. Dat die dagelijks gevuld moest worden en

Afb. 2. Huize Bolenstein, prentbriefkaart part. collectie.

Van 1894 tot 1900 woonhuis van wethouder/fabrikant Carel Eduard Wolff, die in het stalgebouw van Bolenstein als eerste elektriciteit in Maarssen opwekte. In 1898 kreeg hij van het gemeentebestuur toestemming om via een bovengrondse kabel stroom te leveren voor de elektrische verlichting van de deftige, jongedameskostschool aan de Breedstraat. Thans het pand van parfumerie Emarlo by John.

Afb. 3. Achterdijk (Nassastraat) omstreeks 1890. Foto archief HKM. Rechts op de foto, naast de mevrouw met de kinderwagen, een van de Maarssense gemeentepompen voor drinkwater. Een andere pomp was op de Breedstraat bij het brandspuithuisje. Links op de foto de wagenmakerij van Gijs en Kobus van Rooyen, later wagenmaker Verdonk. In het midden, in de kromming van de Achterdijk de gemeentelijke handwagen voor het ophalen van straat- en huisvuil.

schoongemaakt, bovendien stonk of roette, werd geen bezwaar gevonden. De ontelbare grote en kleine elektrische apparaten, die we nu kennen waren er totaal niet. Alles moest met de hand geschieden, zowel in huis als in de werkplaats.

Telefoon

Slechts het gemeentehuis en enige notabelen hadden een aansluiting. Verder was er geen belangstelling voor die overbodige luxe.

Verwarming

Nog nergens was centrale verwarming, zelfs niet op de grote buitenplaatsen. Dus alles werd verwarmd met meer of minder primitieve kachels en gekookt werd op fornuizen, gestookt met turf of op oliestellen.

Waterleiding

De waterleiding was in voorbereiding, maar in

het algemeen was daarvoor ook weinig enthousiasme te bemerken. Sommigen hadden een eigen welput met pomp en waren erg tevreden over hun water. Velen waren aangewezen op een gemeentepomp. Ook dat vond men geen bezwaar.³

Riolering

De riolering was van onvoldoende capaciteit en lag maar in een enkele straat. Velen hadden daarom een eigen beerput, die een paar keer per jaar, des nachts, moest worden gelegegd. De grachtenhuizen loosden op de Vecht, wat met de riolering ook het geval was.

Straatverlichting

Straatverlichting vond je alleen in de kom van het dorp en dan nog slechts hier en daar een lantaarn, met het bovengenoemde gasvlammetje. Ze brandden tot tien uur 's avonds. Een lantaarnopsteker zorgde voor het aan- en uitdoen. Bij

Afb. 4. Het geboortehuis van de schrijver (P.G.F. Reith), zoals dit er in 1900 uitzag. Nu de slagerij van De Jong/Koeman, Kaatsbaan 24. Links het huisje van Willem Nijboer, rechts de smederij van P. Meulemeester. Geretoucheerde foto, herkomst boek 'Maarssen rond 1900'.

volle maan was er geen gasverlichting.

Gemeentereinigingsdienst

Voor het ophalen van het huisvuil en de reiniging van de straten stond één man die het afdeed met een soort handwagen en stalbezem.

Verschillende groeperingen

De groep van bewoners van de grote buitenplaatsen, die de andere groepen wel goedgezind was, maar zich verder van het openbare leven afzijdig hield en geen functies bekleedde in het dorpsleven. De groep die werd gerekend tot de

notabelen, zoals de notaris, de dokter, de dominee en anderen van naam of stand. Dan waren er nog de burgers, een groep van zelfstandigen in ambacht, bedrijf en nering en de boeren. De ambachtspatrons gebruikten op hun briefpapier de titel Meester, Mr. Timmerman, ed. Dan was er de grote groep van ondergeschikten. Vaklieden die in vaste dienst werkzaam waren bij de verschillende patroons in of buiten het dorp. De werklieden, die niet in vaste dienst waren, zoals grondwerkers, opperlieden, boerenarbeiders, die dan eens hier dan eens daar werk vonden. Dan waren er nog de kleine kooplieden, die geen bepaald ambacht verstonden, maar zij gingen met een of ander handeltje in hoofdzaak bij de boeren langs en trachtten zo een bestaan te vinden.

Ondanks al deze grote verschillen in welstand was van enige afgunst, althans in de omgang, niets te merken. Ieder leefde het leven zoals dat voor hem was en was er tevreden mee. Behoudens uitzonderingen gedroeg men zich ordelijk in de samenleving.

De godsdienstige verhoudingen

Een belangrijk en ingrijpend aspect in de samenleving was het verschil van godsdienst, of eigenlijk van de kerkgemeenschap waartoe men zich rekende te behoren, de Ned.hervormden, de gereformeerden, de katholieken, de vrijzinnigen. Oppervlakkig was daar niets van te merken, iedere groep ging naar zijn eigen kerk, openlijk viel men elkaar niet lastig en toch, op godsdienstig gebied leefde elke groep als het ware binnen haar eigen hekje, ze stonden afwijzend tegenover de andere. Men gedroeg zich haatdragend en spottend. De protestanten zouden als dat enigszins mogelijk was niet kopen bij of laten werken door een roomse. Deze laatsten deden hetzelfde, niet zozeer uit principe dan wel als repressaille. De protestanten putten hun principe uit een gevoel van meerderwaardigheid. De katholieken onderkenden dat wel maar verzetten zich niet. Het was immers altijd zo geweest! Ook de Ned. hervormden en de gereformeerden verdroegen elkaar slecht en deden mee aan de bevoordeling van de eigen geloofsgenoten, maar zij waren eensgezind in hun stellingname tegen alles wat katholiek was. De vrijzinnige groep maakte geen onderscheid, bemoeide zich niet met de kerkelijke tegenstellingen en kocht daar waar het hem het beste leek. Maar toch als het ging om een zaak in groter verband, zouden ze

unaniem niet aan de katholieke kant staan.⁴ Heel sterk kwamen de gevoelens tot uiting bij de kinderen die zich uiteraard niet konden beheersen. Ze konden prettig met elkaar spelen, maar als er een verschil van mening uitliep op een kleine ruzie, dan vlogen de infaamste scheldwoorden op godsdienstig gebied over en weer, uitdrukkingen die ze niet van zichzelf konden hebben.

Tenslotte was er ook nog een kleine joodse gemeenschap, bestaande uit zo'n twaalf personen, de kinderen meegerekend. Zij praktiseerden nog en hadden een kleine synagoge aan de Diependaalsedijk.⁵

1. Het gezinsleven

Hetgeen de schrijver over het gezinsleven zal vertellen berust uiteraard op eigen belevenis, doch wetende dat dit in vele andere gezinnen vrijwel gelijk was. Ik zal mij bepalen tot de groep zelfstandige ambachtspatrons en grotere winkeliers en laat buiten beschouwing de meergegoeden en ook de mindergegoeden waar alles nog soberder toeging.

De levenswijze was bovenal zuinig op alle gebied, ook wanneer dat niet zo noodzakelijk was. De spaarzaamheid was iets aangeborens.

Behoudens enige uitzonderingen werden oude huizen bewoond met een hokkerige indeling en kleine vertrekken. Een keuken die deze naam verdiende was er veelal niet, men behielp zich met een verloren hoekje. Een niet grote huiskamer, boven een slaapkamer voor de ouders en op zolder sliepen de kinderen. Als er nog een kamer was dan werd deze de 'mooie kamer'. Alles wat er in stond glom en blonk, maar het ding werd nooit gebruikt, om niet vuil te maken. Was het voor de huisvrouw misschien een compensatie voor de rommelige omgeving waarin zij dagelijks moest leven? Wat nu W.C. wordt genoemd was onbekend, geen waterleiding. De meest gangbare naam was 'de plee'(er werden ook minder gekuiste namen aan gegeven) die dikwijls buiten achter het huis stond. Een hokje, waarin de bekende ijzeren trechter met het ronde houten dekseltje zich bevond. Nu en dan ging er een emmer water door. Als closetpapier lagen er wat oude kranten. De woninginrichting bestond uit het hoogst nodige. In de huiskamer, het meest gebruikte vertrek, stonden twee rieten leunstoelen voor de ouders, matten stoelen voor de kinderen en eventueel nog een kinderstoel. Een vierkante houten uittrektafel, een kachel,

De Kaatsbaan mag wel de belangrijkste straat van het dorp genoemd worden. Wat minder breed dan de Breedstraat, ook al omdat aan beide zijden inplaats van trottoirs, bijna alle huizen een ruimte van voren hebben, van anderhalf tot twee meter, afgesloten met een houten of ijzeren hekje. Het is grotendeels winkelstraat in hoofdzaak links. We hebben hier te doen met twee gemeenten, n.l. vanaf de brug gezien is de rechterzijde Maarssen en links is Maarsseveen.

Aan de Maarsseveense kant stonden meerdere oude bomen, uiteraard binnen genoemde hekjes, het waren lindebomen waarvan de kruin achter en voor plat was gesnoeid en jaarlijks zo werd bijgehouden. Ze maakten de bovenverdieping onzichtbaar.

De bestrating stond erg bol voor de afvoer van regenwater naar de open goten, die tegen de verhoogde stoepjes lagen.

(stukje tekst uit wandeling 2. uit het boek van Reith)

een petroleumlamp, een koekoeksklok, een schoorsteentje met wat spulletjes, een paar lijstjes aan de muur completeerden het geheel. Zondags lagen op de vloer en de tafel kleedjes. Met de kleren werd zuinig omgegaan, vooral de zondagse, want die moesten lang mee om tenslotte in de week afgedragen te worden. Voor het ondergoed en de kinderkleren zorgde de vrouw des huizes, die nieuw maakte en oud versterkte. Des avonds na haar werk, breide ze wollen sokken of kousen, of stopte ze.

Het eten was voedzaam, maar eenvoudig, voor meer bewerkelijke gerechten ontbrak de tijd. Alles moest worden klaargemaakt op een fornuis dat werd gestookt op hout of turf en een paar petroleumstellen. 's Morgens en 's avonds was er een kopje koffie. De boterhammen werden zuinigheidshalve door de moeder besmeerd en belegd. Maar ze waren er genoeg en ook goed. De gezinswas gebeurde thuis op maandag. Een wasserij of 'bleker' kostte geld dat uitgespaard kon worden, want eigen werk was kostenloos.

Afb. 5. De Kaatsbaan omstreeks 1890. Fotoarchief HKM.

De door meester metselaar Hageman gebouwde huizen aan de zuidzijde van de Kaatsbaan. In het eerste huis links op de foto, waar slechts een fragmentje van is te zien, was het 'Ziekenhuis' gevestigd.

Afb. 6. De Kaatsbaan omstreeks 1890. Fotoarchief HKM.

De asman staat met zijn handkar ter hoogte van de smederij van P. Meulemeester, de grootvader van de schrijver. Tegenwoordig is hier op Kaatsbaan 26, het reisbureau Holland International te vinden.

Afb. 7. Maarssen, Breedstraat! Op de kaart staat ten onrechte Raadhuisstraat vermeld. Prentbriefkaart ca. 1915. Part. collectie. Links op de prent de openbare lagere school, tevens op de bovenverdieping het gemeentehuis van Maarssen. Ter hoogte van de wandelaar, waar men tegenwoordig de firma Dirk van den Broek vindt, was de (kantoor)boekhandel/uitleenbibliotheek van H.M. Heek en later, vanaf ca. 1906, J. Goetheer. Uitgevers van vele prentbriefkaarten waar de HKM nog steeds dankbaar gebruik van maakt.

Alle bewerkingen gingen met de hand. De wasmiddelen waren groene of gele smeerzeep en soda met hard water uit de welpomp, tenzij er nog water in de regenton zat. Met wassen ging een hele dag heen.

Jaarlijks terugkerende werkzaamheden waren, in het voorjaar de schoonmaak, dan werd alles overhoop gehaald, in de zomer de inmaak en in november de slacht. In de tijd dat de groente het goedkoopst was, werd een grote hoeveelheid gekocht en met veel zout ingemaakt in hoge keulse potten, afgedekt met een plankje, waarop een zware steen. Het waren snijbonen, sperciebonen en koolsoorten. Sommigen waren al overgegaan op dichtgesoldeerde blikken bussen, maar dat was nog bewerkelijker en bovendien kostbaarder.

Het was iedereen toegestaan thuis een varken te slachten, hetzij zelf gemest of gekocht. Het werk werd verricht door zogenaamde huisslachten,

die wisten hoe het vlees moest worden verdeeld voor huiselijk gebruik, zo dat er niets verloren ging. Als hun werk was gedaan bleef de rest voor de huisvrouw. Ze had een kleine week nodig om alles te conserveren voor de winter en na afloop het huis grondig schoon te maken. De meeste huizen hadden een kelder. Daarin werd alles bewaard, ook de wintervoorraad aardappelen, moes- en handappelen, stoofperen, wortelen en uien. Wanneer dat alles binnen was, had men het tevreden gevoel voor de winter gedekt te zijn. Daar alle werkzaamheden uitsluitend door menselijke krachtsinspanning konden worden gedaan, zonder een enkel hulpmiddel begrijpt men dat in een gezin met kleine kinderen de huisvrouw dat alles onmogelijk alleen aankon. Zij was aangewezen op huishoudelijke hulp, die wel gemakkelijk te vinden en niet duur was.

De activiteiten in huis van de kinderen moesten plaatshebben aan de huiskamertafel, des

Afb. 8. Sociëteit De Harmonie, foto omstreeks 1890, collectie HKM. De nog betrekkelijk jonge 'Harmonie' in volle glorie. Toentertijd het ontmoetingspunt van vele Maarsseanaren. In het bovenlicht van de linkerdeur de tekst 'Logement en Koffiehuis' en boven de rechterdeur het woord 'Sociëteit'.

avonds, bij een spaarzame verlichting met de petroleumlamp, want andere ruimte was niet beschikbaar. Trouwens de huiskamer was het enige vertrek dat verwarmd werd. In geval van ziekte van een kind werd in de huiskamer een bedje geplaatst. Als er een baby was, stond er nog een wieg en in de winter hing de kinderwas te drogen aan een lijn boven en bij de kachel. Tegen 22 uur werd een bord pap gegeten en dan was het bedtijd.

Na schooltijd, vier uur, bleven bij goed weer de kinderen een poosje op straat spelen. De jongens vermaakten zich met eenvoudige dingen als knikkeren, hoepelen, tollen en springen, de meisjes met touwtje springen of hinkelen. Maar spoedig gingen ze naar huis, naar hun liefhebberijen zoals lezen, tekenen, wat doen met kleurkrijtjes of waterverf. De ouderen timmerden of figuurzaagden. De zaken die daarvoor nodig waren kwamen van een verjaars- of sinterklaasgeschenkje. Ook het speelgoed van de jongeren was van de meest eenvoudige vorm en alles was

voor algemeen gebruik. Niemand kon zeggen 'dit is van mij'. Je was er zuinig op.

Naarmate de kinderen ouder werden gingen ze over op betere lectuur waar bijvoorbeeld iets uit te leren viel. In enkele gevallen voelden ze zich aangetrokken tot enige muziekbeoefening, het bespelen van een klein instrument zoals een fluit, mandoline of cithar, ook werd er gezongen. Dit lag in de christelijke gezinnen makkelijker dan in de katholieke, omdat daar doorgaans een klein harmonium aanwezig was, wat de muziekbeoefening van jongsaf stimuleerde.

Gezelschapsspelletjes, zoals ganzenborden kienen of iets eenvoudigs met speelkaarten, werden graag gedaan. Gewoonte was dat zondagmiddags het hele gezin samen ging wandelen als het weer het toeliet.

Het sobere, eenvoudige leven had geen invloed op de goede stemming, immers men kende het niet anders dus miste ook niets en kon het als gezellig ervaren.

2. Verenigingen en amusement.

Politiek werd nog niet op grote schaal bedreven. Er was een plaatselijke afdeling van de S.D.A.P. De vrijzinnige zowel als de confessionele groeperingen hielden zich afzijdig. Of er bij de christelijken op dat gebied iets bestond is schrijver niet bekend, bij de katholieken zeker niet.⁶

Op cultureel gebied was er een afdeling van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, kortweg '**het Nut**' genoemd. Ze gaven in de winter avonden met muziek, lezingen op wetenschappelijk gebied, een spreker, etc.⁷ Soms was er ook een tentoonstelling. Ook waren er twee uitleenbibliotheken, een van het Nut, alleen voor leden en een veel grotere van boekhandel Heek, zie afb. 7, waarvan druk gebruik gemaakt werd, behalve door de Katholieken omdat er, zoals het werd uitgedrukt, 'rauw en rijp' in zit.

Sociale verenigingen waren er in 1900 niet. In zijdelings verband zouden genoemd kunnen worden de gemeentelijke en kerkelijke armenzorg. En een club van gegoede dames, die versterkende middelen verschafte aan behoeftige kraamvrouwen en een naaikrans die kleding maakte voor arme kinderen.

De **IJclub** was alleen voor elite en notabelen, maar op het trekpat ernaast liep het bezoekerstal in de honderden, daar was jolijt en schaatsten de beste rijders.

De badinrichting was eerst ook alleen voor leden van de IJclub. In 1900 kon iedereen er gaan zwemmen, maar het was beperkt tot 's morgens voor zeven uur en 's avonds na zes uur en alleen voor mannen. Er was ook een bak om zwemmen te leren. Later zou er eerst een paar uur in de voormiddag bijkomen voor alleen vrouwen, weer later het zogenaamde gezinsbad, voor mannen, vrouwen en kinderen op zondagmorgen als voorloper van het gewone gemengde zwembad. Daar zouden nog jaren overheen gaan voordat het er kwam.⁸

Er was een **Herensociëteit** en een **burgersociëteit**, beide gevestigd in de Harmonie aan de Kerkweg, de eerste was doorlopend geopend de tweede alleen op zaterdagavond. Beide werden in 1914 weer opgeheven.

Het **Maarssens Fanfarekorps**, opgericht voor 1900, dat onder leiding stond van dirigent

Schoonhoven, die ook het Zuilens Fanfarecorps leidde. In de winter gaf het enige concerten in de bovenzaal van café Kouffeld,⁹ die erg goed bezocht werden. Het is echter een 'rood' corps.

Lycurgus was een turn- en gymnastiekvereniging met een flink aantal leden. **Floralia** was een instelling die grote populariteit genoot. Ze gaf in het voorjaar tegen geringe vergoeding jonge bloemplantjes uit, die in de zomer werden opgekweekt en in het najaar op een tentoonstelling in de koffiekamer van de Harmonie getoond werden. Urenlang verdrong het publiek zich met grote belangstelling in de smalle paden tussen de stellingen met bloemen, waarop de prijswinnaars werden vermeld.

Jaarlijks terugkerende evenementen waren de kermis en de Koninginnedag op 31 augustus en dan was er nog voor de jeugd in de zomer het beproeven van de brandspuiten van Maarssen en Maarsseveen op de Breedstraat. De jongens waren present, de spuitgast wist waarom en gaf ze op een moment de volle laag. Waren ze eenmaal nat, dan ging het erom wie het verst tegen de straal kon inlopen, alvorens ondersteboven te worden gespoten.

3. Medische verzorging

Er waren twee dokters, V.d.Brink op de Herengracht en Prillewitz op de Langegracht. Ze hielden beiden apotheek, die van Prillewitz was ook openbaar. Dokter V.d.Brink had de meeste patiënten, omdat hij een 'bus' had, dat wil zeggen dat men zich voor een kwartje per gezin per week, voor medische hulp en medicijnen kon verzekeren. Dat heette dan 'we zijn in de bus bij V.d.Brink'. Het kwartje voor de bus werd 's maandags door een bode geïnd. Ik weet niet of daarbij een bepaalde welstandsgrens gold. De gene die niet van 'de bus' gebruik maakte kreeg, ongeacht of de dokter er veel, weinig of helemaal niet geweest was, jaarlijks een nota voor een altijd ongeveer zelfde bedrag. Na één gedrukt regeltje '*voor geneeskundige hulp en medicijnen*' volgde het bedrag. Het was meer een hoofdelijke omslag. Als het de f 25,- te boven ging, vond men dat hij ditmaal te duur was.

Beide dokters gaven blijk van zorg en belangstelling voor hun patiënten en men veranderde als regel niet van dokter, omdat er een bepaalde sfeer van vertrouwen was gegroeid. Het ziekenbezoek ging in de kom van het dorp te voet. Ver-

Afb. 9. Hier kijken we vanaf de Kaatsbaan naar de wipbrug over de Vecht. Het witte brugwachtershuisje is inmiddels vervangen door een groter. Zie ook de bomen en de hekjes voor de huizen aan de Maarsseveense kant. Originele prentbriefkaart, verzonden in maart 1909, particuliere collectie.

Afb. 10. De fotograaf van deze kaart staat op de wipbrug, waarschijnlijk is net de roomskatholieke meisjesschool uitgegaan en werd o.l.v. de onderwijzeres geposeerd. Ook anderen wilden graag op de foto. Opvallend zijn de vele verschillende hoofddeksels, die zijn te onderscheiden. Originele prentbriefkaart, met postzegel van 1 cent, particuliere collectie.

Afb. 11. De Vecht, komende vanuit Breukelen richting Maarssen. Links het oude timmermanshuis aan het Timmermanslaantje. Rechts de onbestrate Straatweg met het jaagpad, dat waarschijnlijk al buiten gebruik was geraakt, gezien de jonge bomen langs de rivier. Foto, particuliere collectie.

Afb. 12. Een iets recentere opname (± 1915) van de Vecht aan de andere kant van Maarssen, richting Oud-Zuilen. Rechts aan de Zandweg Overkerck en links het theekoepeltje van de voormalige buitenplaats Luxemburg. Originele prentbriefkaart, particuliere collectie.

De ondergeteekende ¹⁾ Geneesheer gevestigd te ²⁾ Maarsseveen
 verklaart de koepokinenting verrigt te hebben aan ³⁾ Ernst & Cornelis Hofman
 geboren den ⁴⁾ 26 januari 1878, wonende te ⁵⁾ Maarsseveen
 en zich persoonlijk overtuigd te hebben, dat zich daarna ⁶⁾ free koepokken hebben
 ontwikkeld, die een zoodanig beloop hebben gehad, dat zij voorbehoeding tegen de kinder-
 pokken zooveel mogelijk waarborgen.

(Dagteekening) 27 November 1883

(Handteekening van den genees- of heekkundige)

In te vullen:

- 1) den titel van den genees- of heekkundige.
- 2) den naam der gemeente, waar de genees- of heekkundige gevestigd is.
- 3) den naam en de voornamen van den ingeënten persoon.
- 4) den geboortedatum van den ingeënten persoon.
- 5) den naam der gemeente, waar de ingeënte persoon woont.
- 6) het getal koepokken, die een geregeld beloop hebben gehad, of, zoo de inenting zonder voldoende gevolg bleef, het woord *geene*, in welk geval de woorden, *die een zoodanig beloop hebben gehad*, tot en met waarborgen, moeten doorgehaald worden.

J. C. Prillewitz
J. O. de Booy

Afb. 13. Pokkenbriefje van Ernst Cornelis Hofman geboren op 26 januari 1878, vader van ons erelid Mw. A.H. Hogenhout-Hofman. Afgegeven op 27 november 1883 door dokter J.C. Prillewitz op grond van de Wet van 4 december 1872. Gewoonlijk werden de pokkenbriefjes op school bewaard. Volgens een aantekening op de achterzijde van dit briefje gaf het hoofd der school, meester J.L. Bolman, het op 13 april 1892 retour.

der afgelegene patiënten werden per huurrijtuig bezocht.

Als een ernstige patiënt met hoge koorts ziek lag aan een met klinkers bestraatte weg, werd de weg vóór zijn huis met een dikke laag zand bedekt, om het geratel van de ijzeren wagenwielen te dempen. 'Tering' (TBC) en kanker waren ongeneeslijk, daarvan was zowel de dokter als de patiënt en zijn familie overtuigd. De zieke werd thuis verpleegd tot het einde. Beide ziekten kwamen veelvuldig voor. Het meest de tering. De dokter wetende dat hij de patiënt noch beterschap noch enige verlichting kon brengen, ging hem toch regelmatig bezoeken. Ook de nogal veel voorkomende besmettelijke ziekten werden thuis verpleegd. Dan kwam op de deur van het huis een plakbrief met 'Besmettelijke ziekte' en daaronder de naam van de ziekte. Tot die ziekten behoorden: typhus, pokken, roodvonk, dyphteritis, mazelen. Voor TBC werd geen plakbrief aangebracht. Vooral winkeliers maakten ernstig bezwaar tegen zo'n biljet. Typhus en

longontsteking waren meestal dodelijk.

De steeds herhaalde oproep. '**Kookt uw melk en uw drinkwater**' werd door weinigen ernstig genomen. Alleen wanneer de dokter een ziektegeval niet herkende, of een operatie nodig bleek, stuurde hij de patiënt naar een ziekenhuis in Utrecht.

Het dorp telde twee 'ziekenhuizen'. Het ene stond op de Achterdijk¹⁰, dicht bij het sluisje; het was van de gemeente Maarsseveen. Misschien had het ooit als ziekenhuis gediend, in 1900 werd het nog gebruikt voor gevallen waaraan politie of gerecht te pas kwamen, bv. een onbekende drenkeling, een slachtoffer van een vechtpartij, een dood gevonden onbekende zwerver. De hele inrichting bestond uit een kleine kamer, een deur en één raam, het meubilair uit een ijzeren ledikant met strozak. De ernaast wonende politiemans uit Maarsseveen, Van Berkel, had de sleutel. In de volksmond bleef het nog het ziekenhuisje heten. Het tweede was op de Kaatsbaan, in het derde of vierde huis vanaf de Ach-

Afb. 14. Station Maarssen, ongedateerd, collectie J. Veenstra. Deze foto (omstreeks 1885?) is tot op heden de oudste van de bij de HKM bekende foto's van het station Maarssen. Behalve de vijf personen zijn op het perron nog een veelheid aan vervoermiddelen voor bagage en vracht aanwezig.

terdijk. Er zat een groot bord aan de voorgevel met 'Ziekenhuis'. Het was particulier en opgezet door dokter Visser, de voorganger van dokter V.d. Brink. De nu volgende anekdote is van voor mijn tijd, maar wat ik hoorde zeggen is misschien het navertellen waard.

Van een inwoner van Maarssen, genaamd Barten, vermoedelijk een buspatiënt van dokter Visser, waren bij een ongeluk beide benen verbrijzeld. De Utrechtse chirurg concludeerde dat de benen geamputeerd moesten worden. Dokter Visser kreeg gedaan, dat hij de patiënt zelf mocht behandelen, waarvoor hij eigen gelegenheid nodig had, en daarom een kamer van genoemd huis afhuurde. Hij zou meer dan een jaar met de patiënt bezig geweest zijn, en toen kon hij weer lopen. Dokter Visser vertrok niet lang daarna uit Maarssen. Toen werd het ziekenhuis een klein magazijn voor ziekenkamerbenodigdheden die, waar nodig, werden uitgeleend. Het bord 'Ziekenhuis' bleef nog lang bestaan.

Het was algemeen gebruikelijk dat geboorten thuis plaatsvonden, tenzij de dokter ernstige complicaties voorzag. Wanneer hij oordeelde dat het goed was om bij de geboorte aanwezig te

zijn, bracht hij toch de vroedvrouw mee. Zulks ook wanneer zijn aanwezigheid gevraagd werd, maar dan hief hij een hoog tarief. Voor de verdere verzorging van moeder en kind, en de huiselijke werkzaamheden werd een 'baker' in huis genomen. De beste baker was de vrouw die zelf het grootste aantal kinderen had gekregen, want die had de meeste ervaring. Het kwam voor dat haar 'verzorging' voor moeder of kind ernstige gevolgen had. Ze was zich bewust van haar kennis en kon het dus beter weten dan vroedvrouw of dokter.

Er bestond voor kinderen een verplichte inenting, die tussen twee en drie jaar werd verricht. De dokter gaf daarvoor een bewijs af. Dit was nodig als de kinderen naar school gingen, want zonder dat 'pokkenbriefje' werden ze niet toegelaten.

Een kleine groep weigerde om godsdienstige redenen niet alleen de inenting, zij wilden, in geval van ziekte, ook geen doktershulp.

4. Verkeer, vervoer en straatleven

Reizen deed men in hoofdzaak per spoor. In

Afb. 15. Het Vechtbootje passeert de Kaatsbaanbrug ($\pm$ 1890). Foto archief HKM. Geheel links is nog een klein stukje te zien van logement 'De Eenhoorn'. Door de geopende brug is er een mooi uitzicht op de Schippersgracht, toen nog volop in bedrijf als loswal.

1900 bestonden er drie spoorwegmaatschappijen. De oudste was De Hollandse IJzeren Spoorweg Maatschappij, de H.I.J.S.M. of 'de hollandse spoor', De Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, de S.S. 'staatsspoor' en de Centrale Spoorwegmaatschappij, 'de centraal'. De eerste twee maatschappijen, de grootste twee, beconcurrerden elkaar, gaven ieder een eigen spoorboekje uit en hielden geen rekening met elkaars rijtijden, zodat het niet te vermijden overstappen van de een op de ander meestal groot tijdverlies betekende. Ook waren er verschillende kaartjes nodig. De tijden in de spoorboekjes waren gebaseerd op de Engelse tijd volgens de meridiaan van Greenwich, dus men moest altijd 20 minuten bijtellen. Met een reductie-boekje van f 10,- voor 500 kilometer, derde klas, kostte een ritje van Maarssen naar Utrecht 14 cent. De verschillende maatschappijen hadden ook op verschillende plekken in de steden stations en het vervoer van het ene naar het andere station was niet zo eenvoudig en kostbaar. Het was allemaal erg ingewikkeld maar men was eraan gewend. Wat de treinverbinding in Maarssen betrof, de

treinen reden in beide richtingen ongeveer om de twee uur, alleen stoptreinen. Ze reden in drie kwartier naar het nu verdwenen Weesperpoort station, met onderweg vijf stopplaatsen. Ondanks het inconvenient van de draaibrug over het Merwedekanaal waren er, vooral 's morgens, vrij veel reizigers.

Dan was er nog het stoombootje op de Vecht, dat een vaste dienst onderhield Utrecht-Vreeland. Van Maarssen naar Utrecht-Weerdsingel duurde minstens drie kwartier! Niet erg, want men hoefde niet naar het station te lopen, bovendien was de boot goedkoper dan de trein en gezelliger. Voor het verkeer naar de Vechtdorpen Breukelen, Nieuwersluis, Loenen en Vreeland, die ver van het station lagen, was het bootje een makkelijke verbinding.

Het Merwedekanaal had voor Maarssen noch voor personen- noch voor vrachtvervoer enige betekenis, behalve dat vrachtschepen door de schutsluis bij Zuilen gemakkelijk in de Vecht konden komen.¹¹

Het straatbeeld

Het verkeer in de straten was niet druk, behalve

Afb. 16. Het verkeer in de straten was niet druk. Amsterdamse Straatweg met boerderij 'De Reizende Man', omstreeks 1900.

Rechts op de voorgrond een klein stukje van de tuin van het buiten Herteveld. Originele prentbriefkaart particuliere collectie.

de voetgangers reed er nu en dan een équipage of huurrijtuig, een boerenwagen of handkar. Soms liep er wat vee of een herder met een kudde van vijftig tot honderd schapen. Al die dieren lieten het nodige op straat achter.

De voormiddag stond in het teken van de venters met melk, groenten, vis, hout en turf, petroleum, aardappelen, fruit ed. Ze beschikten allen over een handwagen met trekhond ervoor of eronder, die ook weer het hunne op de straat deponeerden. Die honden maakten veel kabaal met hun geblaf en gefef.

Zaterdagmiddag passeerden de veedrijvers, die de koeien van de veemarkt bij de kopers thuisbezorgden. Dat was soms een behoorlijk aantal dieren dat ook weer niet geringe sporen achterliet. Dan kwamen nog de Utrechtse venters op hun hondenkarren om de groenten die op de veiling in Utrecht onverkocht bleven, aan de man te brengen. Ik heb goede sla zien verkopen voor zestien kroon voor een dubbeltje, evenals bloemkolen. Des avonds om ongeveer zes uur

kwamen de melkventers nog een keer met verse melk.

De Vechtbrug was, vooral aan de Kaatsbaanzijde, het verzamelpunt van werklozen. Ze keken uit naar een binnenschip dat gelost moest worden. De lading bestond uit kolen, turven, stroohooi-takkenbossen, aardappelen ed. Iemand die aan het goederenstation een wagon leeg gesjouwd wilde hebben, kon bij de brug mensen ervoor vinden. Ook voor elk ander klusje. Het waren altijd dezelfde lui, ze werden de 'balieklui-vers' genoemd.

In beide gemeenten¹² konden, alleen al in de kom, elf café's een bestaan vinden. Ze schonken alle sterke drank. Iemand die zwaaiend over straat ging, was lang geen zeldzaamheid en men lette er niet op. Als er een in de goot lag, haalde de politie hem op om in 'de kast' uit te slapen. Het drankgebruik was erg algemeen. Sommigen begonnen 's morgens al bijtijds en gingen van het ene café naar het andere zonder werkelijk dronken te worden. Het aantal drinkers dat nog

Afb. 17. Breedstraat, ± 1905, originele prentbriefkaart, particuliere collectie. Op deze mooie, zomerse dag draagt iedereen, oud en jong, zoals dat toen nog gebruikelijk was een hoed of pet. De pastorie bij de rooms Katholieke kerk, gebouwd in 1893, is dan nog een jong gebouw. Mogelijk wordt het gebouw nog dit jaar definitief op de rijksmonumentenlijst geplaatst.

net rechtop naar huis kon komen is uiteraard niet te schatten.

In de middag, behalve zaterdag, waren er andere dingen te zien. De bedelaars en anderen uit Utrecht, zoals Bart eenarm en kleine Daan, die op het gemeentehuis een vergunning kregen. Ze hadden quasi wat negotie bij zich, veters, knopen, garen en band. Ze deden geen of weinig moeite om iets te verkopen, ze hielden direct hun hand op om een cent, bij hen was tijd al geld. Een ander soort bedelaar was een vent in een strak bont tricootje op zachte pantoffeltjes en een gordel met koperen bellen. Op het eerste gezicht een acrobaat. Het was de 'hardloper', die met grote sprongen van de ene deur naar de andere ging en daar bleef doortrappen tot hij zijn cent te pakken had. Dan was er de 'bellemán' met een grote trom op zijn rug, bekkens onder de arm en koperen bellen om het hoofd. Hij blies op zijn trompet en bediende het overige met armen en benen. De 'scharensleep' sleep messen en scharen, de laatste werden alleen maar grondig bedorven! Een gipsgieter, met een wagen vol gipsen beeldjes en beelden, waar soms aardige bij waren, kwam ook langs de deur. Net als de wagen van Pijper met klein ge-

smeed ijzerwerk, uit Nieuwkoop. Hij verkocht spijkers, krammen, haken, sloten, grendels ed. eigenlijk artikelen voor de boerderij, maar ze verkochten ook in het dorp. In Nieuwkoop was dit werk huisindustrie.

In het vroege voorjaar kwamen de Duitse muzikanten. Dan zei men 'het wordt lente, de **blaaspoepen** zijn er weer'. Ze speelden in groepjes van vijf of zes man, blaasinstrumenten en slagwerk en waren gekleed in uniform. Hun muziek was het waard om een poosje naar te luisteren. Zelden kwam ook een groep van twaalf of meer personen. Dan waren er fluiten, violen en een bas bij, eigenlijk een klein orkest. Ieder droeg zijn licht lessenaartje met muziek. Wat zij ten gehore brachten was heel verdienstelijk. Vermoedelijk had zo'n gezelschap ergens een vaste verbintenis en benutte een vrije dag, want van wat ze op haalden, konden ze niet bestaan. Tegen de zomer zag men ze niet meer. Uit het woonwagenkamp bij Utrecht, 'Het Hurkennest'¹³ kwamen soms lui met muizen- en rattenvallen en vogelklemmen van ijzerdraad. Anderen ventten met blikken pudding- en tulbandvormen en soortgelijk buigwerk. Ook de stoelenmatters kwamen daarvandaan, die voor weinig geld een nieuwe

Afb. 18. Prentbriefkaart particuliere collectie. (± 1910) Aan de naam Diependaalsedijk konden veel Maarssenaren maar moeilijk wennen. Streepte H. Vendrik, de afzender van deze prentbriefkaart, daarom de straat- en plaatsnaam door met de intentie ze te veranderen? We zullen het nooit weten, maar mogelijk is dat wel. Hij zou er dan zeker "In de Lanen, Maarsseveen" op gezet hebben. Overigens hebben we de kaart uitgekozen om de lezers te kunnen wijzen op de man met hondenkar, die hier het inrijhek van het buiten Doornburgh passeert.

mat in een stoel vlechten.

Iets wat erger was, bedelvrouwen met een vies kind onder de mantel, om daarmee medelijden op te wekken.

Soms streek een groep zigeuners op het Hurenst neer en dan kwamen de lui de koperen potten en pannen of bot geworden gereedschap ophalen om te repareren, te harden of te slijpen. Dat werd 's avonds weer teruggebracht. Dan was het beter dan het ooit geweest was, maar een paar weken later werd het weer als voorheen. Zigeunerinnen in bonte kleren kwamen de toekomst voorspellen uit de handlijnen of speelkaarten.

Het straatbeeld, de kleding.

Over het algemeen was de kleding donker bij de mannen zowel als de vrouwen. De arbeidende mannen droegen veel de zwartzijden pet, maar ook platte petten kwamen voor. Onder hun jasje droegen ze veel een mouwvest, waarin zij werk-

ten. Anderen werkten in een blauw boezeroen. De blauwe kiel was bij de boeren in gebruik. Men liep veel op lichte klompen met een riempje over de voet, de zogenaamde trippklompen. Metselaars waren te herkennen aan een witte broek. De metselaarspatroons droegen een grijze broek, schilders een witte stofjas. Des zondags was bij velen de bolhoed in gebruik.

De vrouwen droegen van jong tot oud rokken tot op de schoenen of pantoffels en het haar strak naar achteren getrokken. De kleding was tot aan de hals en polsen gesloten. In huis werd daarop nog een boezelaar gedragen. Dit alles gold zowel voor de arbeidende klasse als voor de middenstand. Mannen in een wit jasje en een grote hengselmand met deksel aan de arm waren bezorgers van brood of vlees. Iemand in een verzorgde, zwarte broek met rood-gestreept jasje was een huisknecht van een der buitenplaatsen. Meisjes en vrouwen in grijs gestreept katoen, witte schort en neepjesmuts met keelbanden

Afb. 19. Foto archief HKM. Schilderachtige foto van de Kaatsbaanbrug omstreeks 1890. Op de Heren- en Schippersgracht poseren ruim 30 personen voor de fotograaf of zijn ze slechts nieuwsgierig naar zijn verrichtingen. Het jongetje op klompen, rechts op de foto voor de brugwachterswoning, maakt er door op de meerpaal te zitten wel een heel erg spannend tafereel van.

waren 'boojen' op een buitenplaats of bij een notabele. Boerenvrouwen droegen allen de Utrechtse muts, van een soort witte, gesteven kant.

Politieagenten, 'de veldwachters', waarvan iedere gemeente er één heeft, waren heel gemoedelijke lieden. Ze letten niet op alle kleinigheden, ze kenden hun belang en wisten hun tijd dat ze niets moesten zien. Er was voor beide gemeenten één rijksveldwachter gestationeerd, die regelmatig werd vervangen. Voor hem moest je oppassen! De twee gemeenteveldwachters droegen vrijwel hetzelfde uniform, een rood gebiesde franse legerpet, in het zwart met roodgebiesde tuniek en broek, een lederen gordel met sabel. Bij groot tenue een glimmende zwarte helm met koperen kam. De rijksveldwachter was in blauw met hier en daar zilver.

De burgemeester, de élite en enkele notabelen vertoonden zich steeds in officieel zwart, doorgaans met hoge hoed. In de winter behoorden daar nog sospieds bij en bij nat weer gelakte overschoenen.

Als het een heer was die bovendien een gladde zwarte stok met zilveren knop tussen duim en wijsvinger liet balanceren dan was het dominee Sanders.¹⁴

Een bizarre verschijning was de roomskatholieke geestelijke. Hij droeg een hoed, die lager en wijder was dan de gewone hoge hoed. Een laag boordje, een hooggesloten vest met heel veel zijden knoopjes, een strakke korte broek met daarover een slippenjas van apart model. Alles in zwart, ook de kousen en schoenen met een grote zilveren gesp.

Nog erger was de 'aanspreker en lijkenbezorger' of 'doodbidder'. Op het hoofd had hij een een soort platte zijden steek, met van achteren een lang breed rouwlint, wat hij gracieus over de arm droeg. Een boord met witte bef, een zwart vest en dito jas met heel spits uitlopende slippen, zwarte korte broek, kousen en lage schoenen met zilveren gesp en zwarte handschoenen complementeerden het geheel. Hij ging de hem opgegeven adressen af om een overlijden bekend te maken. Hij deed dit met een speciale

grafstem, waarbij hij bijna huilde. In de volksmond heette hij de kraai. Bij de katholieken was het gebruikelijk dat 's avonds bij het lijk werd gebeden, dan fungeerde hij als voorbidder, vandaar 'doodbidder'.

5. Het onderwijs

In 1900 waren er de openbare of gemeente school op de Breedstraat, voor jongens en meisjes, met drie leerkrachten, het hoofd Bolman en de onderwijzers Stout en Schenk¹⁵, de katholieke jongensschool op de Achterdijk en de katholieke meisjesschool op de Kaatsbaan. Deze laatste omvatte vier lokalen, een bewaarschool, een naaischool en twee leslokalen. De school werd geleid door de zusters van het Mariagesticht op de Langegracht.¹⁶ De jongensschool op de Achterdijk lag achter een smal poortje tussen het huis van het hoofd Konst en dat van de verzorgster, Jans Miltenburg. De zijmuurtjes van de poort vertoonden honderden sleuven, afkomstig van het aanpunten van de griffels door de wachtende jongens. De school bestond uit één groot lokaal met ernaast een gang met kapstokken en klompenbakken. In die ene ruimte zaten alle vijf-jaarklassen bij elkaar. Het hoofd, meester Konst, was de enige leerkracht, slechts bijgestaan door een paar onderwijzer-studenten, 'kwekelingen'. Desondanks kon Konst uitstekend orde houden en altijd middelmatig goede, goede en soms zéér goede leerlingen afleveren, zij het dan ook dat er altijd een groepje was dat niets had geleerd. Dat waren de jongens uit een milieu, waarvan ze niets meekregen, ook niet de minste aansporing om te leren. Als ze 's morgens om 9 uur op school kwamen, hadden ze al enige uren thuis gewerkt, waarna een voettocht op klompen van een uur of meer. Zodra ze zaten, sliepen ze. Dat ze nog naar school gestuurd werden, was omdat de pastoor het wilde. Schoolverzuim was dan ook aan de orde van de dag. Wanneer de ouders vonden dat een jongen lang genoeg op school was geweest en nu beter kon gaan verdienen, werd hij van school genomen. Een eindrapport of enig examen was er voor niemand en huiswerk was onbekend. Alles bijeen moet het voor meester Konst een weinig bevredigend werken geweest zijn. Mogelijk was het voor hem een compensatie om aan leerlingen met extra vlijt en aanleg bijzondere aandacht te besteden. Eens per jaar kwam de districtschoolopziener, de heer Couvé uit Utrecht. Het onderwijs was,

Afb. 20. Foto archief HKM. Omstreeks 1900 maakte de rondtrekkende fotograaf Bernhard de Jong uit Breda deze foto van Teuntje de Bree uit Tienhoven. Zij draagt de gebruikelijke donkere kleding uit die tijd met de voor boerinnen kenmerkende Utrechtse muts van wit, gesteven kant.

voor degenen die niets konden betalen, kosteloos. De leerlingen die wel betaalden, gaven 'vier duiten' (2½ cent), een stuiver, 7½ cent tot een dubbeltje per week. Het geld werd geïnd op maandagmorgen vóór de les en precies opgeschreven.

Enige controle van overheidswege op de hygiëne bij de leerlingen bestond niet. Voortdurend waren er jongens die hoofd- of lijfvuil bij zich hadden, dat kwam in elke welstandsgroep voor. Het schoolhoofd diende dat zelf te regelen.¹⁷

In 1901 trad de nieuwe leerplichtwet in werking waartegen een algemene oppositie losbrak. Men vond dat de wet de zeggenschap van de ouders over de kinderen aantastte en vooral ook omdat bij schoolverzuim de vader zich moest verantwoorden voor de 'Commissie tot wering van schoolverzuim', die hem bij herhaling een

boete op kon leggen. Na een paar jaar was de oppositie wel geluwd.

Noten:

1. Dit is de beleving van de schrijver, zie verderop ook zijn verhaal over het verkeer.
2. Zie voor meer informatie over elektriciteit in Maarssen het boek van Dick Dekker, Toestanden en gebeurtenissen uit de geschiedenis van Maarssen, blz. 165 e.v.
3. Op 14 januari 1910 werd bij besluit van de gemeenteraad van Maarssen concessie verleend aan de maatschappij 'De Vechtstreek' voor de bouw van de waterleiding die de gemeenten Maarssen en Maarsseveen van drinkwater zou gaan voorzien. In januari 1911 werd de drinkwatervoorziening officieel in gebruik genomen.
4. Lees voor godsdienstige verhoudingen in de 20ste eeuw, het boek 'De eeuw van mijn vader' geschreven door Geert Mak.
5. De Joodse gemeenschap in Maarssen wordt door Dick Dekker beschreven in zijn boek Toestanden en Gebeurtenissen uit de geschiedenis van Maarssen, blz.49 ev.
6. Zie voor meer informatie de artikelen van J.W. Verhoef, De beginjaren van de S.D.A.P. in Maarsse, jaargang 17, periodiek nrs.1 en 2, blz. 27 en 42. De Doleantie, een inleiding in theologische onenigheid, 1886-1890, jaargang 22, periodiek nr. 1, blz.5.
7. Dick Dekker, Toestanden en Gebeurtenissen uit de geschiedenis van Maarssen, hoofdstuk XIII, blz 141.
8. Dick Dekker, Badinrichting Maarssen en Maarsseveen, 1897-1940, jaargang 11, periodiek nr.4, blz.62.
9. Langegracht 43, tot voor kort Café Ome Klaas, vele jaren in de advertentie op de achterzijde van het periodiek afgebeeld.
10. Nu Nassaustraat.
11. Voor een genuanceerdere beeld, lees de artikelen van A. de Zwart over het Merwedekanaal en de gevolgen voor Maarssen, jaarg.26, 1999, periodiek nr. 3, augustus 1999.
12. De grens tussen beide gemeenten liep vanaf de Vechtbrug gezien dwars over de Kaatsbaan. Rechts was Maarssevens grondgebied en links Maarsseveens. Dit heeft nog tot 1953 geduurd.
13. Zie voor dominee Sanders in dit verband ook het artikel over Het ontstaan van de christelijke school in Maarssen, jaarg.25, 1998, periodiek nr.3, blz 68.
14. Hurk of hork, volgens Van Dale, wesp of nijdas.
15. De voormalige school en het oude gemeentehuis aan de Breedstraat, J.N. Servaas, jaargang 1, nr.2, 1974, blz.22. en afb.7 in dit verhaal.
16. Het ontstaan van de Rooms-Katholieke school in Maarssen, M.C. Hatzmann-Scheltema, jaarg.23, nr.1, 1996, blz.11.
17. Toestanden en gebeurtenissen uit de geschiedenis van Maarssen, blz.153 ev., Dick Dekker.

Een verzoekschrift aan Koningin Emma

Een paar jaar geleden werd bij de verbouwing van de woning van de heer en mevrouw Keukens, Langegracht 15, achter een verwijderd houten wandje een door vocht en wellicht ook muizen sterk aangetast briefje gevonden. Op het tevens vele malen opgevouwen stukje papier was met veel moeite nog net onderstaand kladbriefje uit 1897 leesbaar. Nu, ruim honderd jaar later, een bescheiden, historisch document dat haarfijn aantoonde dat in de tijd rond de vorige eeuwwisseling mensen behoorlijk in de sociale problemen konden raken. Hoe deze brief in het pand Langegracht 15 terecht is gekomen zal altijd wel een raadsel blijven. Mogelijk heeft de schrijver, hoewel er in het Maarsseense gemeentearchief geen bewijs van gevonden kon worden, tijdelijk op de Langegracht ingewoond of is het als opvulmateriaal door andere mensen van elders aangevoerd. Hoewel de familienaam van de briefschrijver nu uiteraard wel bekend is, leek het mij beter deze uit piëteit niet bekend te maken. Daarom zijn op de plaats waar dat noodzakelijk is slechts de initialen van betrokkenen vermeld. Tot slot een woord van dank aan mevrouw Rietje Keukens-Steenbrink, die deze vondst bekend maakte en vervolgens besloot deze aan het archief van de HKM te willen schenken.

J.H. Sagel

Aan Hare Majesteit de Koningin Regentes¹

Mevrouw,

Een goedgunstig antwoord op mijn schrijven, hetwelk ik mocht ontvangen van den Hoog-WelGeb Heer Jhr de Ranitz, geeft mij den moed mij tot Uwe Majesteit te wenden met het eerbiedig verzoek mij van een wissen ondergang te willen redden.

Alle pogingen welke ik in het werk stelde, om in het onderhoud van mijne echtgenooten en nog twee jeugdige kinderen te voorzien, leden tot heden voortdurend schipbreuk.

Mijn eenige hoop is op Uwer Majesteits menschlievendheid gericht.

Een betrekking van administratieve aard of eene plaats als concierge aan een der rijksgebouwen zou voor mij eene groote uitkomst zijn.

Voorheen had ik eigen zaak nml Boekhandel (te Utrecht Nieuwe Gracht) doch al mijn geld wat ik bezat heb ik in die zaak verloren.

Het is zoo hard, Majesteit! als een beschaafd man van 32 jaar nietgenheid² is eene eenigszins passende betrekking te vinden.

Thans leef ik, met mijn gezin, geheel op kosten mijner bejaarde moeder en zusters, die zelf van een bescheiden inkomen moeten leven en het niet langer kunnen volhouden.

Nu is mijn eerbiediglijk verzoek aan Uwe Majesteit of ik mij in Uwer Majesteits veelvermogende gunst mag aanbevelen.

Tal mijner familieleden hadden de eer dienaar Uwer Majesteit te zijn o.a. mijn overleden broeder Kapt: der Artillerie E.A. van L...., de Schout bij Nacht Dr F. van L...., mijn zwager C. P.... Kapt: der infanterie en anderen.

Mij eerbiediglijk in Uwer Majesteits gunst aanbevelende.

Van uwe majesteit de zeer gehoorzaame dienaar en getrouwe onderdaan,

J van L....

In het origineel van deze met potlood geschreven kladbrief zijn, zowel met potlood als inkt, diverse correcties aangebracht. Deze zijn dus zeer waarschijnlijk van de hand van twee verschillende personen. Door deze correctoren of helpers zijn ook nog twee kleine krabbeltjes toegevoegd aan het geheel.

1. Met potlood geschreven

Johan,

Zoo als je ziet heb ik geschreven "Eene betrekking van administratieve aard of zelfs concierge enz - zoude je nu beter vinden om een meer bepaalde betrekking op te geven daar Jhr de Ranitz dat schreef? Zoo ja wilt ge dan zoo goed zijn om de een of andere betrekking in³ -

2. Met inkt geschreven

Henk,

Informeer eerst bij den Betaalmeester hoeveel het zegel kost voor een verzoekschrift aan de Koningin
Je⁴

(Paraaf)⁵

1. Koningin Regentes is HKH Emma van Waldeck-Pyrmont, 1858-1934, koningin der Nederlanden, echtgenote van koning Willem III, als regentes aangewezen bij de wet van 1884, als zodanig opgetreden van 1890 tot 1898.
2. Vermoedelijk stond hier 'bij gelegenheid'.
3. (onleesbaar) mogelijk, 'in te vullen'.
4. volledig onleesbaar.
5. Niet leesbare paraaf.

Maarssen Gemeentehuis, org. prentbriefkaart part. coll. Het gemeentehuis (secretarie) van Maarssen was van 1870 tot 1924 gevestigd op de bovenverdieping van dit gebouw op de hoek van de Raadhuisstraat en de Breedstraat. In de rest van het gebouw was de openbare lagere school, later de (M)ULO of Koningin Julianaschool, gehuisvest. Tegen de zijgevel van het volgende huis in de Breedstraat, nu schoenwinkel Telkamp, is met enige moeite nog het officiële gemeentelijke publicatiebord zichtbaar.

Burgerlijke Stand rond 1900

De huidige gemeente Maarssen bestaat in 1900 nog uit de zelfstandige gemeentes Maarssen, Maarsseveen, Tienhoven en Zuilen. De eerder nog zelfstandige gemeente Maarssenbroek is al in 1857 bij Maarssen gevoegd. Gezamenlijk hebben ze op 31 december 1899 bijna 5000 inwo-

ners. Iedere gemeente heeft zijn eigen burgerlijke stand waarbij gegevens betreffende de bevolking worden bijgehouden. Thans bevindt de Afdeling Burgerlijke Stand zich in het Gemeentelijk Administratiekantoor van Maarssen. De gegevens van 50 jaar en ouder zijn terug te vinden in het

Streekarchief Vecht en Venen, afdeling Maarsse dat ook in genoemd kantoor gehuisvest is.

In Maarssen wonen 970 mannen en 1076 vrouwen, Maarsseveen 680 mannen en 704 vrouwen, Tienhoven 273 mannen en 275 vrouwen en Zuilen tenslotte heeft op dat moment 488 mannelijke en 439 vrouwelijke inwoners.¹

Aan het einde van het jaar zijn deze aantallen niet noemenswaardig veranderd. Er zijn huwelijken gesloten, soms wordt zelfs een echtscheiding ingeschreven. Er worden kinderen geboren waarvan sommigen helaas al weer jong overlijden, velen komen zelfs levenloos ter wereld. Natuurlijk sterven er ook ouderen, soms zelfs op hoge leeftijd. Dit laatste in tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt. Maar de hoge kindersterfte drukt de gemiddelde leeftijd. Natuurlijk vestigen zich nieuwe mensen in de gemeente en vertrekken anderen weer. Zuilen spant in dat opzicht zelfs de kroon met een vestigingsoverschot van 35 bewoners.

Er is dus wel het een en ander gebeurd. Maar een lange opsomming van namen, data en beroepen per gemeente is niet altijd interessant. Daarom heb ik ervoor gekozen om, naast vermelding van de algemene gegevens per gemeente en de gevolgtrekkingen daaruit, slechts enkele namen en bijzonderheden te vermelden. Er vallen een aantal dingen op. Bij huwelijken worden, naast de woonplaats en de gemeente van geboorte, zowel van mannen als van vrouwen het beroep en de leeftijd vermeld, echter geen geboortedatum. Bij geboorteaangiften wordt van de aangever, meestal de vader, leeftijd en beroep vermeld. Van de moeder daarentegen wordt uitsluitend de naam genoemd.

Tienhoven

De gemeente heeft aan het begin van 1900 totaal 548 inwoners. Aan het einde van het jaar zullen het er 22 meer zijn. Dit is het resultaat van 17 geboortes, 12 sterfgevallen, 37 vestigingen in de gemeente en 20 personen die naar elders verhuizen.

Er worden dus 17 kinderen geboren. Eigenlijk zijn het er twee meer, maar deze komen levenloos ter wereld. In deze tijd krijgen ze nog geen naam en worden niet in de tellingen opgenomen. In het algemeen zijn het grote gezinnen. Het eerste kind is de op 13 januari geboren Jan, zoon

van Gerrit Koppen en Mijntje Duijker. Na hem komen nog in 1902 Pieter Nicolaas en Nicolaas in 1905.

Hij is echter niet het eerste kind. Zijn vader is eerder gehuwd geweest en heeft tussen 1891 en 1898 twee zonen en drie dochters gekregen. Drie daarvan, waaronder de beide zonen zijn reeds voor Jans geboorte overleden. Hij is dan ook de derde Jan in dit gezin.

Ook de op 27 december geboren Johanna, dochter van Jacobus Kroon en Maria Meijers zou drie broertjes en vier zusjes gehad hebben als er niet vier jong gestorven waren.

Van de 14 overleden en in dit jaar zijn er vier jonger dan een jaar en twee levenloos ter wereld gekomen. Jacoba Geurtsen die als eerste op 10 januari overlijdt, is op 28 december 1899 als laatste geborene aangegeven. De 88 jaar oude in Maarsseveen geboren Hendrik Verkerk overlijdt op 23 december.

Vier huwelijken worden er gesloten. Alle bruiden zijn geboren en woonachtig in Tienhoven, zonder beroep en tussen de twintig en dertig jaar oud. Hun echtgenoten komen van elders. Hun beroepen zijn o.a. smid, landbouwer en arbeider. Niet afwijkend van het gemiddelde beroepsbeeld in deze tijd, zoals blijkt uit de beroepen in de geboorte-aktes. Er is minstens één veldwachter, de 44 jarige Marinus Bakker. Zijn eerste kleinzoon wordt helaas op 11 januari levenloos geboren.

Maarsseveen

Maarsseveen is met 1384 inwoners ruim twee maal zo groot als Tienhoven. Hier worden 39 kinderen geboren, overlijden 35 personen en wordt er vijftien keer getrouwd.

Een bijzonderheid is op 7 april de inschrijving in het huwelijksregister van een op 29 november 1899 in Utrecht uitgesproken echtscheiding. Waarom daar vier maanden tussen zit zullen we waarschijnlijk nooit te weten komen. Wel weten we dat de betrokkene, de 35-jarige stoker Willem de Haas op 11 mei in het huwelijk treedt met de 29 jarige Grietje Terpstra. Zij is intussen op 10 april bevallen van de tweeling Jacob en Wille-mijntje. Hij zal de kinderen bij hun meerderjarigheid als de zijne erkennen.

Ook dit jaar trouwen de 22-jarige Adrianus Slager en de 24-jarige Geertruida Smoorenburg, beide geboren te Maarsseveen en als laatste de 21-jarige Hendrik Demoed en de 19-jarige Hyltje

van Laatum. Op hun levens hopen we in een later nummer van het periodiek terug te komen. De op 28 december geboren Feijtje, dochter van Harmen Manten en Wimpje van Ee, is in dat gezin het tweede meisje met die naam. Haar acht maanden oude zusje is in 1896 al overleden. Bij de 35 sterfgevallen zijn een zevental kinderen. Allen nog geen vier maanden oud. De op 10 januari overleden, en op 30 september 1899 geboren zoon van Jacobus Verkuil en Maria Phaf, Jacob heeft zijn tweelingbroertje Jacobus al twee maanden eerder verloren. Het eerste en laatste sterfgeval in dit jaar betreft daarentegen volwassenen. Op 1 januari de 64-jarige weduwe Adriaantje Van Eijk-Verhoef en op 7 december de 59-jarige Gerritje van Rooijen-Amersfoort. Ook zij is dan al weduwe.

De beroepsbevolking van Maarssveen lijkt wat gevarieerder van samenstelling dan die van Tienhoven. Uit de geboorte en huwelijksaktes heb ik naast de ook hier aanwezige beroepen van landbouwer, arbeider en werkmans ook de postbodes Willem Speldekamp en Frans Klymey, de koper-slager Johannes van Deventer en de colporteur Cornelis Steenbrink gevonden. Ook moet Maarssveen minstens één bakker, één arts, één jachttopziener en één veldwachter gekend hebben.

Deze laatste, Cornelis de Kloet wordt ook genoemd als veldwachter van Maarssen.

Maarssen

Met iets meer dan 2000 inwoners is Maarssen de grootste gemeente. Er worden 71 kinderen geboren, overlijden 54 inwoners en 14 stellen treden in het huwelijk.

Elizabeth Sibilla Ros is het eerste kind dat in 1900 geboren wordt op één januari. Haar vader Johannes Carolus is dan landbouwer. Op 27 oktober zal zij een zusje krijgen dat bij de geboorte sterft. Haar vader staat dan geregistreerd als schoenmaker.

Verdriet en vreugde liggen soms wel heel dicht bij elkaar. Op Huis Ten Bosch wordt op 20 maart Constanca Wilhelmina van Vloten geboren. Haar vader is dan directeur van Zuivelfabriek Nimmerdor.² Zij blijft in leven, dit in tegenstelling tot

het zoontje van kandidaat notaris Louis Gabriel James. Medegetuige van aangifte is de 30-jarige notaris Willem Doctor. Ook het dochtertje van notaris Dirk Hendrik van Nieuwenhuijzen komt levenloos ter wereld. De op 12 februari geboren Johanna de Kruijff overlijdt op 14 juni. Haar zonder beroep zijnde moeder Elisabeth de Kruijff (?) sterft op 22-jarige leeftijd op 22 september. Bij vrachtrijder Gijsbert Niekerk wordt dochter Neeltje geboren. Ook twee bakkersgezinnen krijgen gezinsuitbreiding. Nicolaas van Velzen krijgt een zoon en bij Van Hunnik wordt Maagje geboren.³ Uit de geboorteaangiftes in 1900 blijkt dat Maarssen op dat moment minstens drie brugwachters en vier spoorwegaarbeiders kent. Ook is er nog een kleine Joodse gemeenschap waarvan de 58-jarige Izaak Kupfer voorzanger is.

Als eerste treedt op 12 januari de 31-jarige Arie de Ruijter in het huwelijk met de 33-jarige Cornelia van den Berg. Beiden hebben een eerder huwelijk ontbonden zien worden door de dood.

Een van de andere veertien huwelijken die geregistreerd staan is dat van jonkvrouwe Paulina Gerarda Sybilla en Johan Jacob de Kempenaer. Zij is de oudste dochter van burgemeester Jan Carel Strick van Linschoten, hij is burgemeester van Hedel.⁴

Gasfabrikant Pieter Dammus Spruijt geeft op 18 maart het overlijden van zijn vrouw Hendrika aan.⁵ Zij is dan slechts 42 jaar. Zij is niet de oudste inwoner die overlijdt. Dat is op 24 januari de 90-jarige winkelier Johannes Broekman.

Hanny Poederoyen

Bronnen:

1. Burgerlijke Stand gegevens tussen 1893 en 1902, Streekarchief Vecht en Venen, Maarssen
2. Periodiek HKM, jrg. 3, 1976, blz. 25, 50. De geschiedenis van de Bethunepolder
3. Periodiek HKM, jrg. 26, 1999, blz. 41. 12 bakkers en 13000 inwoners in 1965
4. Periodiek HKM, jrg. 11, 1984, blz. 2. Burgemeesters van Maarssen (5)
5. Periodiek HKM, jrg. 10, 1983, blz. 37. Maarssense gasfabriek en de straatverlichting

Oud-Zuilen rond 1900, korte impressies

Het harde leven van de pannenbakker

Rond 1900 waren er zeven pannenfabrieken in Oud-Zuilen. Bijna de gehele bevolking was daar werkzaam.

's Morgens om vier uur liep de vletter, de vervoerder van de klei, de grondstof voor de te bakken pannen, naar De Bilt of naar Vleuten. Soms had hij geluk en kwam de klei uit Maarsseveen en hoefde hij niet zover te lopen. De klei werd vanaf de vindplaats op kruiwagens naar de vletschuit gereden en via de loopplank in de schuit gestort. Als de boot vol was, werd er een plank over de klei gelegd en boemde de vletter de schuit naar de fabriek in Oud-Zuilen. Als hij tegen de avond

bij de fabriek aankwam moest de schuit nog gelost worden. Bij droog weer was dat geen probleem maar als het regende was het een ramp. Het was bijna niet mogelijk de zware kruiwagen over de gladde, smalle plank de wal op te krijgen. Van mijn grootvader, een oud-vletter, hoorde ik dat de hele familie hielp om de klus te klaren. Als de schuit leeg was moest er nog snel worden gegeten en dan naar bed. Dit zelfde patroon werd zes dagen per week herhaald.

De voeding van deze harde werkers bestond uit een ontbijt van roggebrood met vet of kaas en thee, de lunch had dezelfde samenstelling en het avondeten was gekookte aardappels met wat

Afb. 1. V.l.n.r. de armoedige arbeidershuisjes van de pannenbakkers. Dan de oven 'Voorzorg', het kleine huisje waar tot 1928 mijn grootouders woonden en dat later een opslagruimte werd, dan de grote droogloods en rechts de buitenplaats Zuylenveld.

Afb. 2. De familie Chr.J. Odijk, hijzelf op de bok en vooraan zijn vrouw Sophie met haar zonen en dochters.

mosterd en een beetje vet of saus en soms een stukje vis of lever of wat grove gort met stroop.

Op de pannenfabriek werd gewerkt van zonsopgang tot zonsondergang. Men was 24 uur per etmaal in dienst van de eigenaars van de oven. De fabrikage van de pannen verliep als volgt. De klei werd in een rechtopstaande molen geschept, waarin een as ronddraaide met scherpe messen, die naar onderen gericht stonden, zodat de gemalen klei er aan de onderzijde van de molen weer uit kon. Via een transportbaan ging de klei naar de walsen. Door een systeem van tegen elkaar indraaiende walsen, werd de klei uit een mondstuk geperst en liep over een rolbaan waar de pan op maat en vorm gesneden werd voor de hand- of persvorm. De pannen werden daarna op droogrekken geplaatst om als zij voldoende gehard waren naar de ovens vervoerd te worden, waar zij rechtop staande ingezet werden. Het in de vormen doen van de klei en het op stapels zetten van de pannen werd door vrouwen

en kinderen gedaan. In de pannenfabriek van J.C. Plomp werkten, bijvoorbeeld in 1882, 29 mannen, 4 vrouwen, 10 jongens en 6 meisjes.

's Maandagsmorgens was het moeilijk om de werkweek aan te vangen. Om op gang te komen werd de 'maandag neut' aangeschaft. Er werd gelapt (ieder droeg bij) en er werd een jongen naar de kroeg van Van Soest gestuurd om de 'maatjes' te halen. Na deze dronk kregen de arbeiders weer energie en kon het werk beginnen. Door de hitte van de ovens en de lange werktijden in de zomer was men altijd dorstig. Er werd dan ook veel pannenbier of ovenbier gedronken. De drank was het enig vertier dat de mannen hadden, maar of er nog geld overbleef voor het huishouden, dat was afwachten.

De Zuilense middenstand rond 1900

Er waren ook rond de eeuwwisseling maar weinig winkels in Oud-Zuilen. Alleen de eerste levensbehoeften konden ter plaatse worden aan-

geschaft.

Komende van Utrecht stond aan het begin van het dorp, op de hoek van het Eikenlaantje de wagenmakerij van Van Soest met daarbij de door zijn vrouw beheerde kroeg. Dit huis is in 1911 verdwenen.

In de Dorpsstraat waren de volgende 'neringdoenden' gevestigd.

De bakkerij van Lamfers en zijn vrouw, die naast brood ook kruidenierswaren verkocht. Een klein kruidenierswinkeltje van Juffrouw Homburg, die dit overgenomen had van de familie Van den Hoorn. Daar werden ook klompen verkocht. Het postkantoor was ook aan de Dorpsstraat gevestigd, met De Graaf, die tevens timmerman was, als kantoorhouder.

Aan de Vechtzijde zat Chris Odijk die een bodedienst had op Utrecht. Zijn vrouw Sophie had er een snoepwinkeltje. Van een blad, waarop het snoep lag uitgestald, kon je kiezen voor een cent of een halfje wat voor snoep je wilde hebben. Zie afb. 2. Dan de melkhandel van de familie Kool, die later werd overgenomen door de familie De Gier. Daarna kwam de manufacturenzaak van Coen van Tricht, die later door zoon Jan werd overgenomen. Oude Coen verkocht van alles, van oude paraplu's, gedragen kleding, naaimachines tot sigaren en pruimtabak toe. Later heette deze zaak Manufacturenmagazijn Oud-Zuilen. Op de Zuilenselaan had je dan nog de smederij van oude Gijs Niessen. De timmerzaak van Piet de Graaf en het metselaarsbedrijf van Post. Verder was er nog een barbier, een schoenmaker en een turfverkoper in het dorp.

Godsdienst

Het aantal katholieken in het dorp was zeer klein. Zij gingen naar Maarssen of Utrecht naar de kerk.

De meeste inwoners waren lid van de hervormde gemeente, die op 9 mei 1902, 250 jaar bestond. Op zondag 9 mei 1652 werd Ds. Teeckman bevestigd en hield in het kerkje zijn eerste preek.

In 1902 stelde het college nieuwe voorschriften op ten aanzien van het gebruik van het kerkgebouw. *'De kerk wordt overeenkomstig zijne bestemming gebruikt voor de gewone godsdienstoefeningen. De kerkkamer wordt gebruikt tot het houden van de catechisatie, stemmingen en vergaderingen van de kerkelijke colleges'*. Indien men buiten *'den tijd der gewone godsdienstoefening'* wilde trouwen kostte dat f 7,50 voor het kerkgebouw en indien men ook gebruik wilde

maken van de diensten van de organist en de *'kerkelijke beamten'*, was de prijs van het kerkelijk huwelijk f 15,-. Ook werd in dat jaar de instructie voor de stovenzetters uitgegeven.¹ In 1902 was Ds P. Bartstra de predikant en Van Dusschoten was de koster, de laatste verdiende f 50,- per jaar. Peter Jan de Graaf was de aanspreker/grafdelver, hij was tuinman van beroep. Het orgel werd bespeeld door Maria Lanfers.

In het herdenkingsnummer van het kerkeblad van 9 mei 1952, de kerk bestond toen 300 jaar, las ik van een onbekende Oud-Zuilenaar een treffend stukje over het leven in 1900.

- Half Zuilen liep uit, als zo nu en dan een fiets zich vertoonde, zo'n hoge, met een groot voorwiel en een klein achterwiel.
- We gingen naar de bewaarschool, waar we klok leerden kijken en kleuren. We leerden het versje:
'Ik ben een Zuilen kindje zo vrolijk en zo blij ...'

En het eindigde met:

- 'Des zomers in het zonnetje en des winters bij de haard
en in het kinderschooltje, daar ben ik goed bewaard.'
- We gingen naar de grote school in de Dorpsstraat en zetten onze klompen in het klompenhok en verhuisden in 1887 naar de nieuwe school aan de andere zij der Vecht.²
- De dominee had eens in de week een zangklasje in de grote tuinkamer van de pastorie Swaenevecht. Wat hadden we ontzag voor deze man, zo sterk, dat als we langs de pastorie liepen, we onze pet afnamen, of de dominee was te zien of niet!
- De roep van de kerkklok bracht de gemeente samen. De boeren kwamen met het wagentje met paard ervoor en spanden in het dorp uit. Statisch togen ouderlingen en diakenen met hoge hoeden op ter kerke.
- In de kerk had je als kind wel eens meer aandacht voor een vleermuis, die tijdens de dienst rondvloog, of je aandacht werd afgeleid door de petroleumlampen, die neigden te gaan stomen en dan moest de koster ingrijpen.
- De koster verzorgde ook het potkachelkje in de kleine consistorie van het kerkje en 's winters was het er zeer warm. Voordat de dominee kwam kon het er weleens rumoerig toegaan en dan greep de koster, die toezicht moest houden, de pook en maande ons tot stilte.
- De baron was het laatste gemeentelid dat de

Afb. 3. Op deze foto uit 1912 van 'Kunst na Arbeid' ziet u v.l.n.r. Mos Bloemendaal met zwarte hoed, Thomas Delfgou met strooien hoed, onbekend, Kees de Snaaf met pet, Opa Bloemendaal, ome Thomas Bloemendaal, (de buurman van Opa), dirigent Sterk, Henk Koning, voorzitter Johan Feddema, Toon Schippers, Jan Schouburg, Arie de Jong, onbekend, A. de Bruin, met sigaret Verheij ?, rest onbekend. Zittend v.l.n.r. Ad van Bart, mijn vader, Otto Delfgou, Anton Delfgou, Dirk Lagerweij, Hannes Koning en Willem Delfgou.

kerk binnenkwam. Door een aparte zijdeur kwam hij in gezelschap van zijn vrouw de kerk binnen en de dienst kon beginnen. Hij kwam ook wel eens door de voordeur, maar dan was hij met de koets.

Als er tijdens de dienst iemand binnenkwam, ging de koster naar de deur, vernam wat er aan de hand was en fluisterde de predikant dit in zijn oor. De preek werd afgebroken en er werd vermeld dat het begon te regenen. Na deze mededeling gingen de panovenwerkers naar buiten en gingen snel naar de ovens. De verse pannen moesten met rietmatten afgedekt worden om vernieling tegen te gaan. De dominee vervolgde zijn preek en iedereen vond deze gang van zaken normaal. In verband met het feit dat snelheid een eerste vereiste was, zaten de pannenbak-

kers achter in de kerk.

De brandweer anno 1900.

Voordat in 1936 de 'echte' brandweer werd opgericht bezat Oud-Zuilen al een eigen brandweercorps met een garage gelegen op het schoolplein bij de brug. In die garage stond een oude handspuit die door acht man werd bediend, vier aan elke zijde.

Een verordening van 4 mei 1857 die 'het brandwezen' regelde, bepaalde dat alle mannen van boven de twintig en onder de zestig jaar, indien door B en W geschikt bevonden, verplicht waren dienst te doen bij de dorpsbrandweer. Alleen leden van de Raad, de predikant, onderwijzers, de dokter en de gemeente ontvanger waren vrijgesteld. De meer gefortuneerden konden onder deze regeling uitkomen door jaarlijks vijf gulden

Afb. 4. Een gedeelte van de feeststoet met open rijtuigen en boeren te paard op de Daalseweg.

in de gemeentekas te storten. Indien compleet bestond het corps uit vijftientig man, waaronder een commandant en een ondercommandant. Een bijzondere functie was die van schroevendraaier tevens lapzakdrager, deze persoon zorgde er, door het meenenem van stukken linnen, voor dat de lekkages in de slangen gestopt werden. Als er brand was werd de klok geluid en de brandweerlieden renden naar de kleine brandweergarage. Men hing een penning aan een blauw koord voorzien van een nummer om de hals. Dit nummer werd bepaald aan de hand van de functie die men bekleedde. Indien men het reglement overtrad kon men gestraft worden met een geldboete of een gevangenisstraf van een tot drie dagen. Een grappig detail is dat de brandweerman dan werd opgesloten achter de brandweergarage. Daar bevond zich de cel.

Het Fanfarecorps

Op 1 november 1900 richtte de schildersgezel M. Smit in de wagenmakerij van Van Soest, te

midden van de houtkrullen en karrewielen met elf kornuiten het Zuilens Fanfarecorps op. Het corps was eerst een mannenkoor, maar dat liep niet zo best en werd besloten over te schakelen op een muziekcors, misschien zou dat meer plezier kunnen brengen. De heer Smit bleek de grote animator en instructeur te zijn. In de zeer schaarse vrije tijd van de toekomstige muzikanten, er werd van 's morgens vier uur tot 's avonds 8 uur gewerkt, leerde hij ze noten lezen en een instrument bespelen. Ook was deze oude duizendpoot directeur en dirigent van het corps. Hij hield dit vele jaren vol. Uiteindelijk nam Frans Odijk later het directeurschap van hem over.

Mijn grootvader was één van de kornuiten. Hij begon als pistonblazer en was op het laatst vaandeldrager. Hij vertelde dat het dorp altijd erg meeleeftde als de muziek 'op concours' ging. Niemand ging naar bed voordat ze 'weerom waren' en de uitslag van de wedstrijd bekend was. Er werden in de loop der jaren honderden prijzen gewonnen, waarmee de drie vaandels volhan-

gen. Ik herinner me nog dat het vaandel onder een laken bij mijn grootouders in de gang stond. De oorspronkelijke naam van de vereniging was 'Kunst na Arbeid'. Op 19 juli 1912 werd de naam, met koninklijke goedkeuring, gewijzigd in Zuilen Fanfare Corps. Zie afb.nr. 3.

Het dorpsfeest op 30 april 1895.

De familie Van Tuyl van Serookerken vierde op bovengenoemde datum feest omdat ze toen al vijftig jaar het Zuilense slot bewoonden. Ter ere van die gelegenheid ontvingen alle Zuilense gezinnen met uitzondering van de notabelen vijf gulden. Een bijzonder gul gebaar van de baron, want vijf gulden was een heel bedrag in die tijd een weekloon van een pannenkapper. Op de lijst staan 135 gezinnen vermeld, die het geld ontvingen. Daaronder zijn vijf families Blikendaal, zes families Bloemendaal, zeven maal Bos, vijf maal Delfgou, vier maal Van Dijk, vijf maal De Jager, vier maal Koning, vier maal Van Schoonhoven en

zes maal Stekelenburg.

Dat er veel in het dorp zelf een partner werd gevonden blijkt wel uit het feit dat, op de naam Stekelenburg na, alle andere familienamen in mijn stamboom voorkomen.

C.W.P. Bloemendaal

Noten:

1. De stovenzetster van het kerkje van Oud-Zuilen, C.W.P. Bloemendaal, Periodiek 3, 2e jaargang 1975, blz.51.
2. Het schoolgebouw, naast de brug gelegen was groter en moderner van opzet dan het kleine schooltje in de Dorpsstraat. Inmiddels is de school opgeheven en overgegaan in particuliere handen, doch de fraaie gevels zullen behouden blijven.

De foto's in dit artikel zijn alle eigendom van de schrijver.

Uit de oude schoenendoos

No.4

Boerderij Vechtzigt in Maarssen

De boerderij op deze foto, die we ook op de jaarmarkt in 1999 gebruikten voor de destijds georganiseerde foto-quiz van de HKM, werd toen door niemand herkend. Hetgeen, naast het feit dat de foto omstreeks 1910 gemaakt moet zijn, een goede reden is hem in dit themanummer van het periodiek te plaatsen. De prachtige, voorjaarsfoto, ons geschonken door de heer Kees Floor uit Maarssen, geeft een goede indruk hoe de oorspronkelijke krukhuysboerderij 'Vechtzigt' (voorheen Binnenweg 24, nu nummer 29, in Maarssen) van de familie Floor, er in het begin van de 20ste eeuw uitzag. De voorgevel van deze boerderij, waarvan de landerijen zich vroeger uitstrekten tot aan de Oudenaars Kade (tegenwoordig het tracé van de huidige A2) in Maarssenbroek, lag met zijn voorgevel aan de met hoge bomen begroeide Binnenweg. Links op de foto. Dat de boerderij niet herkend werd, zal zeker mede veroorzaakt zijn doordat de huidige situatie ter plaatse totaal veranderd is. Hoewel de boerderij nog bestaat, verloor hij zijn agrarische functie geheel toen Willem Floor (1915-1996) omstreeks 1984 zijn fruitteeltbedrijf beëindigde en het omliggende land, na het rooien van de boomgaard, bebouwd werd met de huizen van de Rogier van Otterloolaan. Maar zo'n zeventig jaar eerder veranderde het uiterlijk van de boerderij reeds aanmerkelijk. Vermoedelijk gebeurde dat kort na het maken van de foto, want op een gevelsteen in de huidige voorgevel staat dat de eerste steen gelegd werd op 28 mei 1912 door de vier-jarige Jochem Floor. Toen werd het oude voorhuis gesloopt en op het fundament een nieuw, modern woongedeelte opgetrokken. Ten tijde van de foto en nog lang daarna, was de boerderij ook een melkveebedrijf. Dit is goed zichtbaar aan de daarbij behorende zaken naast en in het boenhok en de mestluiken in de zijgevel van de stal. Ook het op de foto nog aanwezige zomerhuis, hetgeen naast de boerderij lag en alleen gedurende de zomermaanden bewoond werd, is iets wat vooral bij zuivelbedrijven voorkwam. Heel opmerkelijk zijn de twee "koffiemolens" op het dak van de boerderij. Dit zijn waarschijnlijk een groot formaat windkappen die de trek in de schoorstenen moest bevorderen. Voor de bloeiende fruitboompjes poseren volgens mijn zegsman, de schenker van de foto, zijn grootmoe-

der Maria Geertruida Floor-Lokhorst (1879-1958) met haar oudste zoon Jochem Floor - de eerste-steenlegger - en de dienstbode "tante" Hendrika (Riek) Reijerse-Haartman, met op haar arm Ros Lambertus Floor (1910-1998). Vermeldenswaard is nog dat mevrouw Reijerse-Haartman (1887-1979) later jarenlang zelf boerin op de boerderij 'Het Bergje' (thans jeugdcentrum Confetti) aan de Nieuwe Stationsweg in Maarssenbroek was. Op zeer hoge leeftijd moest zij met haar dochter en twee zonen, vanwege de komst van het nieuwe Maarssenbroek, de haar zo vertrouwde omgeving verlaten om nog naar een gewoon woonhuis aan de Stationsweg in Maarssen-dorp te verhuizen.

J.H. Sagel, Van Lingelaan 85, 3602 PB Maarssen, Tel: 561457

TOPKLASSE

SIERO SCHILDERS
Nassastraat 71 Maarssen Tel. 562310

RADIO - T.V. ELECTR. HUISHOUDELIJK

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP

+ KWIEKE SERVICE

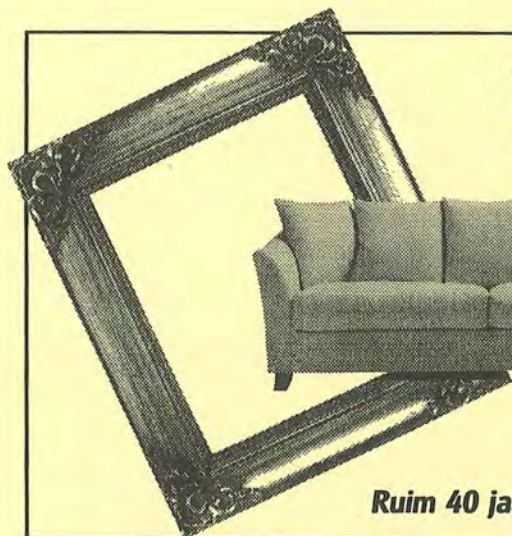

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

WoonArt

Ruim 40 jaar in Maarssen!

WoonArt VAN WAAY - alles tussen vloer en plafond

Nassastraat 18 • Maarssen • Tel. 0346 - 561897 • Fax 0346 - 570097

Eethuys Ten Tuck

VOLOP GENIETEN AAN DE VECHT

Eethuys Ten Tuck is gelegen op één van
de mooiste plekjes aan de Vecht.

De ideale omgeving om met relaties,
collega's, vrienden of familie te genieten
van uw lunch of van een heerlijk diner.

En om compleet tot rust tekomen in
de 'huyselycke' en schilderachtige omgeving.
Het sfeervolle restaurant biedt plaats aan
maar liefst 75 personen.

Achterin is er 't Prieel, een knusse ruimte met een biljart.
't Prieel en de tuinkamer is overigens
een ideale plek wanneer u
in besloten gezelschap wilt vertoeven.

Eethuys Ten Tuck. Om het hele jaar door te genieten.
Van diners, lunches, recepties, borrels, biljarten
en of zomaar een kopje koffie.

Heeft u andere wensen vraag het ons.
Schoutenstraat 5, 3601 BK Maarssen
Telefoon 0346-567390, fax 0346-561980.